

TOLNAI MIHÁLY:
SZENT HAD, AZ AZ, LELKI S TESTI
SZABADSÁGOKÉRT FEGYVERT VONT
VITÉZEK TÜKÖRE
(1676)

avagy Olyan idvességes Szent Írásbul öszve szedegettetett *Lelki Tanács*, a' mellyben az igaz *Hadakozásnak* bizonyos *okai*, igaz *módyai*, hasznos *végei*, rövideden egyben szerkeztetnek. Mellyben ha valaki jól el-készített elmével belé tekint, nagy könnyen meg-itélheti, mitsoda teszi a' Vitézlő rendeket bátortalanokká, ellenségek előtt futókká, szaladókká. *Viszont*, mint kellyen ő magokat olly karban állatni, hogy ellenségekkel bátran szemben szállyanak, s' dicsiretessen harczollyanak, s' kívánatos győzelemmel-is *ékesüllyenek*; ez vitézeknek kedvéért irattatott *Tükörből*, mint meg-annyi *Tanító Mester* által, igen rövideden, de világossan meg-tanítatnak. A' mellyet Tanítási alkalmatossággal-is praedikállott a' Vitézek előtt.

ÉSAIÁS 33, 1.

Jaj tenéked, aki kóborlassz, pusztítassz, holott te mástól nem kóboroltattál, pusztítottattál; ki más ellen hamisan cselekeszel, holott teveled hamisan nem cselekedtek. Mikor megszűnöl fosztani, te is megfosztatol; mikor a hamis cselekedetnek véget veténdesz, te veled is hamisan cselekesznek.

ABDIÁS 15.

Amiképen cselekedéndel mással, úgy cselekesznek tevéled is, a te fejedre tér, amivel másnak fizettél.

JÓZSUÉ 7, 12.

Azért nem állhatnak meg Izráel fiai az ő ellenségek előtt, hátat adnak az ő ellenségek előtt, mert a nékem szenteltetett marhának elvételében bűnösök. Nem lészek különben veletek, hanem ha kivesztitek közületek a bűnöst.

NEHÉMIÁS 4, 14.

És mikor felkelvén megcirkáltam volna őket, mondék a főnépeknek, a fejedelmeknek és a községnek: Ne féljetek ötőlök! A nagy és rettenetes

Úrról emlékeztek és harcoljatok a ti atyátokfiaiért, fiaitokért, leányitokért, feleségeitekért és házaitokért!

2 KRÓNIKA 14, 11.

Oh Uram, nem nehéz tenéked megsegélni vagy sokakat, vagy azokat, kiknek erejek nincsen. Segélj meg minket óh mi Urunk Istenünk, mert Tebenned vagyon minden bizodalunk és a te nevedben jöttünk e számtalan sok népre! Oh Uram, Te vagy a mi Istenünk, ne vegyen az ember Terajtad erőt!

A MÉLTÓSÁGOS NAGYSÁGOS ÚRNAK, Hadadi VESSELÉNYI PÁL Uramnak Őnagyságának. Az igaz MAGYAROS MAGYAROK Lelki és Testi Szabadságokért Számkivetést szenvedők Táborának választott Főgyenerálisának, az Isten bujdosó Frigy-Ládájának mindkét kézzel helyreállatójának, igaz Hazafiának, nekem is Nagy Fautoromnak.

TEKÉNTETES ÚR! Nagyságos Uram! Olvassuk a második Sámuel könyvének második részében, Saulnak halála után Dávid országlásának kezdetiben pártolkodás lón Abner (ki a Saulnak fő Hadnagya vala) és Dávid közt, mert Abner felvevé a Saul fiát, Isbósetet, általvivé Mahanáimba, királlyá téve ötlet Gileádban az egész Izrael népén. Dávidot is felkenik a királyságra a Judának házán Hebronban. Abner mint nyughatatlan ember sereget gyűjt Dávid ellen. Joáb is a Dávid seregének fő Hadivezére az ő urának szolgálival felfegyverkezik, eleikbe száll, hogy a pártos elméket lecsendesíthesse. Különben a dolog nem lehet, hanem mindkét részről hadakozni kezdnek. Erős harc lévén egymás közt, végre az Abner az Izraellel megveretik Dávid szolgálótól. Látván Abner azon egy nemzetségnek, atyafiaknak szörnyű romlásokat, szívében megkeresedik, s végre szíveket meghajtó s lágyító édes beszédekkel így szólítja meg Joábot (v. 26.): *Vajjon mindörökké fegyver miatt kell-é megemésztetnünk? Nem tudod-é, hogy siralmas lészen ennek vége? És meddig halasztod, hogy nem mondd a népnek, hogy térjenek meg az ő atyjokfainak hátokról? – Joáb is ezt hallván megengesztelődik s eképen tézsen választ: Él az Isten, hogy ha te nem szólottál volna, még reggel elment volna a nép és nem kergette volna az ő atyjafiát. – Így engesztelődnek meg a két atyafiak s a szép békeség köztök ottan meglészen.*

Amikor ezt a Históriait olvasom és ezzel a mostani utolsó veszedelmében agonizáló Magyar Nemzetet összehasonlítom, a pártoskodást, egymás ellen fegyverfogást hasonlóképen köztök feltalálom, amelyet keseredett szívvel,

könnyes szemekkel közöttük sóhajtván nézdegelek. Ím egyik vér maga vérét, egyik atyafi ugyan maga atyjafiát, már régtől fogván minden kimelés kívül mint annyi *gyilkos* öli, vágja, életét fogyatja. Nincs szíve, hogy megesnék édes nemzetsége vére kiomlásán! Esedezik egyik a másiknak: *Édes atyámfia, szerelmes vérem, kedvezz életemnek!* s nem indulhat szánakozásra. La mely kegyetlen természetet öltözött fel a maga felekezeti ellen. Óh baromi fene bestiákhoz illő kegyetlenség! Ki látta valaha s hol hallotta, hogy az atyafiak szívek egymás ellen Adamás kövekké váltoozzanak? Istenem!

Én nem mint párttűző Abner, hanem mint Istennek békeségghirdető Angyala, békeségnek Fia, édes Hazám s Nemzetem siralmas állapotját keserülője, köztetek felkiáltak egymást öldöklő Magyarság:

MAGYAR NE VESZESD A MAGYART!

Vajjon mindörökké fegyver miatt kell-é megemésztetni e maroknyi magyarságnak? Nem tudjátok-é, hogy siralmas lészen ennek vége? Meddig halasztjátok, hiszen egy vérből származott atyafiak vagytok és nem mondjátok egymásnak: ki ki térjen meg az ő atyjafiának kergetésétől, fogja meg magát az öldökléstől!

Óh vajha azt érném s láthatnám én is az Abnerrel a magyarság közt, hogy egymás ellen letennék pusztító s megemésztő fegyverüket! De könnyebb azt kívánnom, hogysem a szép atyafi szent szeretetnek csendességét látnom!

Ha az igaz magyar vérnek valami kicsiny szikrácskája belöletek még ki nem apadt Magyarok, akik vagytok, eszméljétek meg ti magatokat, gondolkozatok józanon e dologról! Avagy nem ítélnétek-é meg, hogy utolsó veszedelmek és romlástok szemetek és ajtótok előtt vagyon? Veszitek-é eszetekbe, hogy *a két idegen nemzetség*, akiknek ti magatoknak, mint valami oroszánoknak (mintha egyike nem lett volna elég elprédálásodra) elszagatására és eltépésére adtátok, hogy ezen bánkodnának? És hogy egyike is hajdani szabadságodra visszaállatni fáradoznának? Igyen se úgy gondolkozzál, sőt nagy hahotával és kacagással nevetik bolondságtokat, hogy magatok tennenmagatokat eképen fogyatjátok. Óh eléggé megsirathatlan és meggyászolhatatlan nemzetről nemzetre terjedő nagy kár! Be kell teljesedni Idvezítőnk mondásának, ha jó eleve fel nem ébredtek: *Amely ország, nemzetség egymás ellen meghasonlik, el kell annak pusztulni!* (Máté 12,25.)

Vigyázz, óh vigyázz jóvendőbéli megmaradásodra! Tanulj a magad nagy kárán s hitesd el magaddal, hogy kevesen vannak emberek közt jóakaróid.

Vagyon-é az is híreddel, hogy csak addig való a te fegyverfogyásod s kardoskodásod, amíg végbe viszik szándékjokat a kegyetlen üldözők! De mihelyt elérik feltett céljukat s dolgoknak jó folyását látják, ottan letétedik tevéled

a fegyvert, azután nem kell néked sem sereged, sem kardoskodásod, akár Lutherista, akár Pápista, akár Kálvinista (mint nem jól hívják) légy. Csak hogy magyar vagy, ez egy tertiumért kell megfulladnod, ezért egyenlő sorsod, egyenlő jobbágyi állapotod léssen, légyen tudva nálad s emlékezzél erre!

Nem lévén külső erőm s tehetségem is nincs, hogy veled jól tehessek, árva Haza, mégis fene ette sebeidet (melyben, ha magad eszedbe nem vészed, ezentúl megemésztetel) szemed eleibe terjesztem; mint kelljen orvosolnod, arra megtanítlak. Ha országod s nemzeted megmaradását szívesen akarod, forradjon össze szívetek, legyetek egylelkűek, mindkét kézzel munkálkodjátok megmaradástokat, az Isten is így léssen veletek s dolgaitoknak is jóelőmenetelét adja. Az idegen orvosok felette igen mostohák, higgyétek! Hiába álmodozunk mi olyanokkal, akik nekünk nemhogy előmenetelünkre, sőt fogyásunkra s romlásunkra igyekeznek.

Tégedet pedig óh Istennek népe, édes árván hagyatott Nemzetem, aki a Jéhova hadát igazán viseled, igazán harcolsz, aki megmaradtál a Jézus Krisztus vallásában mindennyi háborúságos napjaidnak szélvészeli között is és aki harcolsz édes Hazádnak lelki s testi szabadságának megnyeréséért mind a vérig, ez intésem által oktatlak arra, mint kelljen magadat táborban viselned, ha diadalmasan akarsz ellenséged ellen megállani. *Mi nem elég embernek csak száján pengetni, hogy a vallásért s az Haza szabadságáért harcol, hanem erejében és valóságában is meg kell azt szent étellel bizonyítani.* Erre pedig eléggé kapút nyit és megtanít e kis Tracta. Cselekedtem ezt nem személyem kellettetéséért, avagy magam korcsomállásáért, hanem mindenek felett az élő Istennek dicsőségéért, a Haza lelki s testi szabadságának újonnan való helyre állításáért! Elég nyereségem nékem az, ha csak egy lelket a nagy kárnak megorvoslására e kis munkával felindíthatok. Nem tartom ezért sem e, sem a két megelőző tanításaimat alkalmatlan időkből mondattatott igéknek lenni, ugyanis mikor volt a számkivetésnek terhe alatt elcsüggedett léleknek nagyobb szüksége az Istentől reánk bocsátott keresztviseléseknek békeségesen való elszenvedésének tanítására, mint e mostani keserves állapotban!? Melyet az első elmélkedésemben világ eleibe kiterjesztettem. Hiába mondattatott Ige volt-é, hogy ember nyomorúságiból való kiszabadulásnak okáért ne futkározzék ide s tova, hanem igaz poenitentia-tartás által mindeneknekelőtte az egy igaz Istenhez folyamodjon? Temagad tégy ítéletet efelől, azt pedig a második tractában elkövettem. Ez utolsót pedig hogy tükörül tégyem minden vitézlő rendeknek s kit-kit az igazán való hadakozásra megtanítsak, avagy ennek kimunkálódásában hiába fáradoztam-é? – Nem gondolom!

Én e hadi tanításban csak addig mentem, amíg a Szentírásnak igazító regulája kiterjed, a külső Mathematica Militaris Dispositiót bízom a külső tábori emberekre, azoknak directióira.

Micsoda okokra nézve tettem e kis munkának eleibe a Nagyságod Méltóságos nevét, ím megmondom:

I. Mert Isten Nagyságodat, nem különben mint egy Dávidot mindenek, sőt a maga reménysége felett is állította elő mostani Árva Magyar Nemzetségnek igazgatására, hogy ennek veszedelmében sillyedező hajóját kormányozza: a sok tengeri szélvészek és háborúk ellen tántorgó vitorláját egyengesse, félelmében bátorítsa, tudatlanságában oktassa. Bizony dolog, ha valaha kívántattak az okos tanácsos és tudós hadivezéreket e hazában, nagy szükségünk vagyunk ma azokra. Melyre nézve Nagyságod is nem vonogatván magát, az *Isten bujdosó Frigy Ládájával* együtt táborban nyomorog, inkább választotta magának a nyughatatlan sok test és elme törődésével összekötött bajos életet Mózes-sel, holott maga uraságában jószágiban is csendesen élhet vala. Mely jó dolgáért mind Istentől elhisszük bő áldomást, az igaz Magyar Haza fiaitól is sok jókat, sok áldást hall érette és a Nagyságod fényes emlékezete ezért is a posteritásnál örök emlékezetben lészen.

Miképen kelljen az Isten táborát rendes karba állatni, e csekély tanításból is mint megannyi *acéltükörből* láthassa, azért e tisztemet elköttem s végbe is vittem elsőben.

II. Mert amidőn az én Istenemnek reám kegyelmes gondjaviseléséből, Istenem dicsőségéért, a *Belgiumi Académiák* felé igyekeztem volna, akkor a *Tekéntetes Méltóságos Nagyságos Lónyai Anna* fejedelemasszonnyal, édes szülőanyjával Nagyságod is utamra való költségadással gyámolíta, mely istenes cselekedetével szent szándékomban elősegélt. Nem akarván azért e jótéteményéért háladatlan lenni Nagyságtokhoz, ím világ eleibe terjesztvén, e kis munka által meghálálom, Istennek is bémutatom, melyet a Nagyságod ajtajának is mind két mellékére felfüggesztek újesztendői ajándécul. Méltóztassék azért e jó indulatokért Nagyságod e kis munkát kegyelmes protectiója alá venni s meg is olvasni. Ha valami jót benne talál, azt Istennek, ha pedig hibát, nékem tulajdonítsa.

Leborulván végezetre a minden kegyelemnek szent Atyja előtt, alázatos szívbeli töredelmességgel könyörögvén Ófelségének, hogy kegyelmes Asszonyunkkal Nagyságodat és szerelmes házastársát s kedves rajait vegye édes atyai oltalma alá, boldog napoknak látására virrassza. Engedje meglátni rövid nap a Sionnak szabadulását Nagyságtoknak, emelje fel Anyaszentegyházának

meghanyagolt zászlóját e világ láttára, elégelje meg sok háborgattatását. Nagyságtokat pedig lelki s testi áldásával bővön koronázza, Ámen! Ámen.

Nagyságod alázatos Szolgája az Úr munkájában, Krisztus szenvedésének egyik társa

THOLNAI MIHÁLY

SZENT HAD,
AZAZ LELKI S TESTI SZABADSÁGOKÉRT
FEGYVERT VONT VITÉZEK TÜKÖRE

Felvött lecke (Lukács 3,14.): Megkérék pedig ötöt (t. i. Keresztelő Jánost) a vitézlő népek is, ezt mondván: Mi pedig mit cselekedjünk? És mondá nékik: Senkit meg ne rontsatok; senkit patvarkodással, csalárkodással, hamisan való vádlással meg ne nyomorítsatok és megelégedjete a ti zsoldotokkal.

ELÖLJÁRÓ BESZÉD

A tiszta, szent és szoros evangéliumi fegyhetetlen élet, valamint hogy a külső polgári társaságban, Politiában el nem bontja, fel nem zavarja a jó rendet, sőt azzal szépen megegyez, azt erősíti, állandóvá teszi, úgy azon polgári társaságban lévő külső vitézlő rendekkel megegyez, üstökbe egymással nem kaptja, a fegyvert velük le nem téteti, szabályjuknak élit ki nem vonja, de méginkább szívüket az ellenség ellen erősíti, dolgukban előmenetelesekké, jószerencsésekké teszi.

E célul feltett tárgynak, mint megannyi Tudománynak mindakét ágát állandóvá teszi, igazságát felállítja az Istennek Lelke a Szentírásban. Az elsőt: Nem bontja el és fel nem zavarja a jórendet (2 Krón. 19,5–7.) Jozafát *rendeletet bírákat azon a földön, Judának minden erős városiban és monda a bíráknak: Jól meglássátok, mit cselekesztek, mert nem ember képében ítélték, hanem az Úrnak képében, ki az ítéletben veletek. Azért az Úrnak félelme legyen rajtatok, okkal cselekedjete és szorgalmatosak legyetek.* Tudta jól ez a szent király, hogy az igaz isteni félelemmel összekötött szent élet nem elrontója a polgári társaságnak, hanem erős gyámolítója, oszlopa és külső-belső erőssége, bástyája s tornya.

Dávid király is ezzel az istenes szent étellel akarja birodalmát, országlását megerősíteni, amidőn így szól (Zsolt. 101,7–8.): *Nem laknak az én házámban az álnokság cselekedők. Aki hazugságot szól, nem leszen maradása az én szemeim előtt. Nagy hamar elvesztem e földnek latrait, hogy kigyomláljam az Úrnak városából mind a hamisság cselekedőket.*

A második ágát is isteni hiteles bizonyságokkal állandóvá teszi ugyanezen Szent Lélek azon tudománynak, hogy a vitézlő rendek szabályjának élít ki nem vonja, a fegyvert velük le nem téteti. Ki volt vitézebb s szentebb életű ama nagyhitű Ábrahámnál, ki minden hívőknek atyjának mondatik (Róm. 4,16–17.) Fegyvert foga ő és az ő szolgálói, kik az ő házában nevededtenek, viadalhoz háromszáztizennyolcat készíté, ellenségének utánnok indula, kik az ő atyjafiát, a Lótot elrablák és fogságra vivék, megveré ellenségít, az ő atyjafiát pedig kezekből kiszabadítá (Terem. 14,15–16.).

Ama fegyvert viselő századossal (kit Idvezítőnk az ő hitiről és kegyességéről igen megdicsért) nem téteti le a fegyvert, sőt midőn látná és csudálkoznék nagy hite felől, szolgájának meggyógyítását nyeré (Máté 8,10.) Kornélius százados az olasz seregnek hadnagya jámbor istenfélő vala mind az ő házanépével egyben, ki első zsenge vala a keresztyénségben a pogányoknak (Csel. 10,1–2.). Ezt a fegyveres vitézi élet nem üresíté meg a szent és fegyhetetlen ételtől, sőt szép hármóniával megalkudtatta. Kivel is azt cselekedteté, hogy a szegényeknek igaz hitből alamizsnát osztogatna. Mit hozok többet elő? Ím a kezünk alá vett szent lecke ennek igazságát valósággal és eléggé állítja, ahol kérdeztetvén Keresztelő János a vitézlő népektől: *ők pedig mit cselekedjenek*, hogy mint a több népek, kik a megtérésnek tudományát és a Krisztusban való tanítást hallgatják vala, idvezülhessenek, nem parancsolja nékik, hogy a fegyverviselést, mint valami ártalmas mélélyt elhagyják, hanem hogy minémű karba állassák és foglalják magokat, a tisztük mi légyen, arra őket oktatja. Ez summája a szent oktatásnak.

Két részre ágazik e lecke:

Az *elsőben* vagyon a vitézlő rendeknek K. Jánostól való értekezése és tudakozása idvességeknek sorsa felől. Ezekben: *És mi mit cselekedjünk?*

A *másodikban* K. Jánosnak a kérdésre való felelete, választétele tiszteteknek eleikbe való adással, mely áll háromban:

Két első dolgoknak, mint megannyi mirigyeknek eltávoztatásában, tilalmában. Ezekben: 1.) hogy senkit meg ne rontsanak, 2.) hogy senkit

patvarkodással, csalárdsággal, hamisan való vádlással meg ne nyomorítsanak. A harmadik parancsolatban t. i. hogy megelegedjenek az ő zsoldjokkal. – Ezek vannak renddel részenkint e kezünk alá felvett leckében.

MAGYARÁZAT

Kérdés: 1. Ki volt ez a Keresztelő János és miért hivattatik keresztelőnek, s kitől neveztetett Jánosnak? (A gyengébbek kedvéért inkább.)

Felelet: Volt Zakariás papnak, (ki Abiának rendiből) Áron papnak leányi közül, Erzsébet nevű feleségétől való fia. Ezek mindketten Isten előtt mondatnak igazaknak, kik az Úrnak minden parancsolatiban és rendelésében fegyhetetlenül élnek vala. Nem volt nékik magzatjok, mivelhogy az Erzsébet meddő volna és mindketten idős emberek volnának. A papi tisztnek rende szerént reá juta a szer, hogy az Úrnak templomába bémenvén jóillatot gerjesztene. Megjelenék pedig őneki az Úrnak anygala, állván a jóillatozásnak jobbjá felől. Monda az Istennek anygala néki: Ne félj Zakaria, meghallgatott a te könyörgésed és a te feleséged, az Erzsébet szül teneked fiat és az ő nevét nevezed Jánosnak (Luk. 1,5–13.). Mondatik Idvezítőnk megelőző hofmesterének is (Ésaiás 40,3. Malakiás 3,1. és 4,5.). Az ő anyjának méhétől fogva Szentlélekkel megteljesedettnek, ki is az ő anyja méhében megrepdesett Idvezítőnk jelenlétére (Luk. 1,15. 41.44.). Hivattatik Isten anygalának, vagy követének (Mal. 3,1.). Illyésnek lelkével és erejével eljöttek (Luk. 1,17.). Innét mondatik Illyésnek is (Mal. 4,5.) Keresztelőnek pedig a keresztségről, melyre rendeltetett és tiszte szerént el is követett (Máté 11,12. és 14,3,1.) Jánosnak nevezetett az anglyaltól, az Istennek követétől (Luk. 1,13.): *Ne félj Zakaria, ímé a te feleséged, Erzsébet szül néked fiat és az ő nevét nevezed Jánosnak, azaz Istennél kedvesnek.*

II. Kérdés: Mi adott alkalmatosságot K. Jánosnak e vitézlő népekkel való beszélgetésre, kérdésekre való feleletre?

Felelet: Az Úrnak szava lőn Zakariás fiához Jánoshoz a pusztában, hogy menne a Jordán vize mellett való tartományba prédikállani a megtérésnek keresztségét a bűnnek bocsánatjára, így szólván a sokaságnak, mely mégyen vala őhöz, hogy megkereszteltetnék őtöle: *Vipera kígyóknak nemzetségi, kicsoda mutatta meg néktek, hogy a reátok következő haragot eltávoztatnátok? Teremtsetek azért megtért emberhez illendő gyümölcsöket.* Eképen prédikálván, a sokaság felemeli szavát, megkérdik, mondván: *Mit*

cselekedjünk? Feelvén monda nékik: Akinek két köntöse legyen, közölje azzal, akinek nincsen etc.

Másodszor: Eljönnek a publikánusok is, hogy megkeresztelkednének. Azok is mondanak néki: *Mester, mit cselekedjünk? Ő pedig monda nékik: Semmit többet ne vegyetek, hanem ami elrendeltetett!*

Harmadszor: Megkérdeék őket a vitézlő népek is, mondván: *És mi mit cselekedjünk? Mondá nékik eképen: Senkit meg ne rontsatok etc.* (Luk. 3,2–14.) Ez szolgáltata alkalmatosságot K. Jánosnak az indító okkal együtt. Egy szóval: A bűnből való igazán kifejtezésre és Istenhez való megtérésre őket inti, erősen megfeddvén gonoszságokról, amidőn őket mérges kígyóknak fajzatának nevezi gonoszságokért. Annakutánna az Istennek ellenek kemény büntető ostorával fenyegeti, ha meg nem térnek: Ki mutatta meg néktek, hogy eltávoztatnátok az Istennek reátok jövő haragját? Intvén őket és kérvén, hogy az igaz megtérésnek, poenitentíanak gyümölcsét teremtsék, t. i. a jószágos cselekedetekre: *Teremtsetek azért igaz megtéréshez illendő gyümölcsöt.*

Ellenvetés: Hát ezek az utak elegek voltak az ő idvességeknek elvételére s elérésére, csak? *Felelet:* Nem s nem is elégszik meg ezzel K. János, holott a felső tanításban és feleletiben megmondotta, melyek kívántatnak az idvességnek megnyerésére, úgymint: az igaz hit, Istenben való bizodalom, bűnből igazán való megtérés; itt pedig az igaz hitnek gyümölcsire, a jószágos cselekedetekre inti, ugyanis az igaz hit a jószágos cselekedetek nélkül megholt állat (Jak. 2,17.).

III. Kérdés: Minémű karban és rendben állattatott vitézlő népek lettenek légyen ezek, kik az idvesség utáról eképen értekeznek és tudakoznak?

Felelet: Vannak oly értelemben némelyek az írásmagyarázók közül, akik ama hazájavesztett koborló, békeségrontogató gyülevész tolvajok seregét értik ezeken a vitézeken, kiknek is pátrociniumot, bátorságot keresnek és ígérnek az evangéliumi tudományban, melyek a polgári társaságnak rontói szoktak lenni inkább, hogy sem mint gyámolítói és őrizői és az igaz keresztényi hittől és vallástól is igen igen idegenek, üresek. Inkább megállhat, hogy itt K. János olyan rendbe állattatott és helyheztetett vitézlőkkel beszélget, akik az ország közönséges megmaradására, javára béállíttatnak, a római birodalomnak akkori rendes magistratusától hópénzzel megfogadtattanak, melyek igen számosan és felesen valának egész Syriában és Zsidóországban eloszolva és helyheztetve, amint a külső históriák erre eléggé bizonyoságok.

Hygy e dolgról bizonyosabbak lehessünk és az Ecclésiai Históriákban is cse-csemők és tudatlanok ne legyünk, bővebben így értsünk: Hirkánus és Aristobulus

zsidó főrendek és atyafiak az ország és a főpapságért egymás közt versengést és veszekedést támasztván, hadakozást egymás ellen készítenek. Nem lévén elégséges erejek, mind a kettő külső erőhöz és segedelemhez folyamodik. Hirkánus, ki az ő atyjafiától a birodalomból kirekesztett s kivettetett, elsőben Idumaeus Páter tanácsából az Aretáshoz, akkori Arábiának királyához ragaszkodék, ki is nagy sokszámú néppel Hirkánust az országban helyére állatni és székiiben megerősíteni igyekszik. Ezt látván Aristobulus ő is a nagy Scaurushoz, akkori római Imperátorhoz esik; végre sok adományával és kincsével meggyőzvé, oltalmul lőn mellette. Mely dolog oly félelmet szerze Aretás szívében, hogy kénytelenítessék feltett szándékát félben hagyni és ilyen módon Arábiába, honnét kijött vala, visszamenni. Nem sokkal azután a nagy Pompeiust (római hadnagyot), amidőn Tigranest haddal meggyőzte és elvesztette volna, Damascusba menvén Aristobulus nagy ajándékával és kincsével magának foglalta. Hirkánus is a római erőhöz folyamodik, Aristobulus Pompeiust a városnak t. i. Jeruzsálemnek erőszakkal való elfoglalására ingerlé, készteté, ki a templomra is sok zsidók veszedelmével és felmészároltatásával reá rohana és a Sanctum Sanctorumban, a templomnak legnemesebb részében (kiben nem szabad vala senkinek bémenni, hanem csak a papnak egyszer esztendőben), hogy azokat meglátná, melyet senkinek is nem szabad vala nézni, hanem csak a főpapnak, erőszakvétellel bémene. Hirkánusnak is a főpapságot megengedé, csak hogy a koronával való élést megtiltá. Ekkor vétetődött el Judától a királyi pálca és az ország eképen jutott a rómaiaknak birodalmokba. Aristobulus azonban Pompeiustól Rómába valami vétkeért küldtetetik árestomba, honnét valami uton és módon elszabadulván és Judeába visszamenvén, újabb zenebonát, háborgást és zűrzavart támaszt, indít, mely dolgáért újabban Gabiniustól megfogattatik és Rómába visszaküldtetvén, ugyanott méreggel megölettetik. Aristobulusnak lévén Antigonus nevű fia, az ő atyjának atyjafia Hirkánus ellen a párthusokat felülteti, akik a várost elfoglalván és elprédálván, Hirkánust benne megfogják, füleit elmetszik, hogy többé főpap ne lehessen. Antigonust eképen állítják helyette a főpapságra. Három esztendőket alig tölt el Antigonus a főpapságban, reámennek Sosius és Heródes, reá szállják a várost, holott rabságba esvén Antigonus, Antióchiába Antoniushoz küldik, amely őtet e világból kivégzi s elveszti. NB. Judeának országa a rómaiaknak engedelmeiből jutott a Heródesnek kezéhez ilyen uton. Minthogy a parthusok az elébbi hadakozásnak győzedelmében magokat elhívén, nagyot tulajdonítanak vala őmagoknak, gyakorta Syriába beútvén, nagy károkat tőtenek. A rómaiak ezt látván, eképen az

egész tartományban vitézlő rendeket állítottanak, helyhez-tettnek, hogy mind a külső ellenséget, mind pedig a gyakorta pártolkodó új háborúság támasztó zsidóságot megzabolázzák, fenyítékben tartásuk és hogy minden alkalmatosságra, ha a dolog úgy hozza, készek lennének az ellenség ellen fegyvert vonni és így a földet békeségben tartani, kiváltképen a félelmesebb részében a tartománynak.

Ezek voltak hát azok a vitézek és századosok, kiknek emlékezetek az evangéliumi históriákban gyakor helyen occurálnak, előfordulnak. Ezeknek prédikál K. János e kezünkbe vett leckében. Nem tartozik hát ez azokra a gyülevész tolvajoknak seregére, kik sem a törvény szerint való magistrátusért, sem a hazának békeségben, csendességben való megmaradásáért nem harcolnak, fegyvert nem vonszanak, hanem, akik minden tehetségekkel a hazát békeségben és csendességben megtartani akarják. Ezeket azoknak kedvéért akarám leírni, akik gyönyörködtek ömagokat az ecclesiái históriáknak olvasásában és annak tanulásában.

IV. Kérdés: Mire céloz e cselekedetivel K. János, amidőn őket tilalmazza, és egyszersmind parancsolatot is ad nékik e tanításában?

Felelet: Nem azt akarja, hogy fegyvereket letegyék és amely tisztre megesküdtenek, azalól hiteket felszabadítsa: hanem tilalmazza, hogy a vitézségnek színe és palástja alatt, a szegény nyomorult községet, földnépét, javokból ki ne üresítsék; hamisan való vádlással az igyefogyottakat ne fojtogassák. Tolvajok módjára útonálló, fosztogatók ne legyenek (mint némelyeknek szokások vala), hanem mint idvességeket óhajtó s kívánó szent edények foglalják ömagokat szent és kegyes jámbor életbe, úgy mint aki nélkül senki is az Istennek Országát nem látja (Zsid. 12,14.). *Kövessétek a békeséget minde-
nekkel és a szent életet, mely nélkül senki az Urat nem láthatja.* Parancsolja is, hogy megelegetjenek zsoldokkal; mert nincsen nagyobb kereskedés ennél, ha valaki kegyes életet élván a maga sorsával megelegetszik; és jó lelkiismerettel, amely karba állattatott, abban magát gyakorolja és azt ékesgeti (1 Tim. 6,6.). *Summásképen:* Tilalmaztatik itt a nyilván való erőszak-tétel; melyet elkövetnek az isteni félelemtől üresek, mind városokon, mind falukon, ahol hatalmat vehetnek: sőt még a magok véreken és tagjokon is gyakorta végbe visznek, némelyeknek házát dúlják, jószágát prédálják. *Oka pedig intésének ez:* Mert ellenkezik ezeknek cselekedetek az igazán viselt hadakozásnak végeivel: melyek ezek; hogy mindenek a szegény hazának javára, a népnek megmaradására és a jó békeségnek vagy megtartására, vagy helybeálltatására szolgáljanak.

Micsoda haszna vagyon pedig annak a hadakozóknak, akik azokat követik el a hazában, amelyet az ellenség szokott dühösképen véghez vinni? E kegyetlen cselekedet míveltette azt sokakkal sok helyeken, hogy a nagy istentelenségét elunván a vitézlő rendnek a gyámoltalan igyefogyott nemzetség, édes hazájokat kételenség alatt kellett idegen kézre bocsátani, s magokat azoknak igája alá adni, hogy azoknak rettenetességektől szabadulhassanak.

Ezekből rövideden Tudományul ródd meg.

TUDOMÁNY

Az Isten dicsőségéért, a Haza Lelki és Testi szabadságának megnyeréséért, vagy békeségben való megtartásáért Zászlót emelt, s kardot vont vitézlő Rendeknek mindazokat az Egeket s Angyalokat irtóztató, Istent büntetésekre siettető vétkeket, (minéműek szoktak lenni a sok szegényeknek megrontása, patvarkodással, csalárdsággal másoknak megnyomorítása, szitkoknak, átkoknak halomba való rakása; paráznaságnak, gyilkosságnak, tolvajlásnak el-követése), annyira el kell távoztatni, hogy mindaddig is ne reménljék idvességeket, ne várják az ellenség hatalma alól felszabadulásokat, dolgoknak kívánatos előmenetelét, amíg ezeket táborokból, társaságokból ki nem rekesztik és a szent életre magokat nem adják: s hó-pénzekkel, avagy zsoldokkal is jó lelkiismerettel meg kell elégedni.

1. Igazsága a TUDOMÁNYNAK a leckében csaknem annyi szóval fejeztetik ki. 2. (Józs. 7,12.) *Azért nem állhatnak meg az Izraelnek fiai az ő ellenségek előtt, hátat adnak az ő ellenségeknek, mert a nékem szenteltetett marhának elvételeiben bűnösök: nem lések különben veletek, hanem ha kivesztitek közületek a bűnöst.* 3. (Száml. 25,4.) *Vedd fel a népnek minden véneit és akasztasd fel őket az Úrnak a nap előtt és elfordul az Úr haragjának felgerjedése az Izraeltől. – Miért? Mert nagy gonoszságot cselekedtek az Úrnak előtte, paráználkodtak a Moáb leányaival (1. vers) 4. (1. Sám. 12,25.) *Hogyha pedig a gonosz cselekedetekben menten mentek, mind timagatok, mind a ti királyotok, elvesztek. (Zsolt. 44,10,11.) De mostan megvetettél és meggyaláztál minket és nem jössz ki a mi seregeinkkel, megfutamtattál minket, megprédálttál azokkal. – Oka e gyaláztatnak a nép között uralkodó nagy gonoszság.**

FUNDAMENTUMMAL VALÓ ERŐSSÉGE
A TUDOMÁNYNAK

I. Mert Istené a had, azaz Isten gondviselésétől, igazságától, erejétől kormányoztatik (1. Sám. 17,47.) *És megtudja mind az egybegyűlt sokaság, hogy nem fegyver és dárda által tart meg az Úr, mert az Úré a had* (és 18,17. és 25,28.) Az Isten pedig nem latroknak, gonoszoknak párttartója. Nem lakhatik övéle a gonosz (Zsolt. 5,5,6.7.) *Mert nem oly Isten vagy, ki gyönyörködjél a hitetlenségben, nem lakik tenálad a gonosz. Nem állnak meg a te szemeid előtt a kevélyek és gyűlölsz minden gonosz cselekedőket. Elveszted akik hazugságot szólnak, a vérszopó és álnokságnak embereit gyűlöli az Úr. Úr munkája, Úr dolga a hadakozás. Átkozott pedig, aki az Úr dolgát csalárdul cselekszi.* (Jer. 48,10.) Az cselekszik pedig csalárdul, aki a Tudományban megemlített vétkekben lelke ellen ömagát beléegyelíti.

II. Mert Isten erős parancsolattal parancsolta az ő népének, hogy a táborból minden rútságot, gonoszságot kitisztítsanak, mégcsak az ember hasának sepredékjét is, hogy befedjék, mennyivel inkább a sok istentelenségeket! (Deut. 23,9–14.) *Mikor táborba szállassz a te ellenséged ellen, megőrizzed magadat minden gonosztól* (12. vers.) *És a tábor kívül valami helyed légyen tenéked és oda kimenni szükség tenni* (13. vers). *És légyen tenéked ásocskád a te fegyvered mellett és mikor le akarsz ülni, azzal áss vermet és felkelvén befedjed, ami tőled elment* (14. vers). *Mert a te Urad Istened jár a te táborodban, hogy megszabadítson tégedet és a te ellenségedet adja a te kezedbe. Légyen a te táborod tiszta és ne lásson tiköztetek valami rútságot és el ne forduljon tetőled.*

III. Mert az olyan latroknak, Isten nélkül valóknak bűnös seregének hadakozása eleitől fogván boldogtalan szokott lenni, nem nyerte az a hadban a győzedelmet, hanem gyalázzal illetetett. Példa erre az Izrael (Száml. 14,41–45.) *És monda Mózes: Miért szegitek meg ilyen módon az Úrnak beszédét? Kétség nélkül nem mégyen az véghez. Fel ne menjetek* (t. i. hadakozni), *mert nem lészen az Úr tiköztetek, hogy el ne hulljatok a ti ellenségtek miatt. Mert az Amalek és Kananeus vagyon tielöttetek és fegyver miá hullanátok el, mert mivelhogy elfordultatok, hogy ne járnátok az Úrnak után, nem lészen az Úr veletek. Mindazáltal igyekezőnek felmenni a hegynek tetejére. Alászalla azért az Amalek és Kananeus nemzetsége és megvervén vágák őket mind a Hormáig.*

Akháb, hitvány semmirekellő Izrael királyának is ilyen boldogtalan csatája lön egykor (1 Kir. 22,17–35; 2 Krón. 18,16–34.) *Miért? Mert felette igen*

istentelen ember volt mind a hozzátartozókkal egyetemben (1 Kir. 21,20–25.)
Az Efraim fiainak is (1 Krón. 7,21.) A zsidóknak (Jer. 37,4–5.)

A TUDOMÁNYNAK IDVESSÉGES
LELKI HASZNOS ÉPÜLETI

Első lelkünkre szabása: Tanítás, oktatás.

I. Minekelőtte hadakozni ember táborba szállasz, annakelőtte felette szükségs elmulthatatlan dolognak tartsd igaz hitre szert tenned, tennenmagadat megszentelned, a te bűneidről keservesen vallást tenned, Isteneddel megbékéllened, lelkiismeretben csendesnek, nem háborgónak lenned. Isten segítségül hívásával kell zászlódat felemelned, kardodat oldaladra kötnöd, ha dolgoznak s táborozásodnak, harcaidnak, csatáidnak boldog kimenetelit akarod látni (Zsolt. 20,6.): *A mi Istenünk nevében zászlót emeljünk.*

II. Akármennyien legyenek az istenteleneknek seregei s csatoljanak is bár melléjük sokszámú ezereket, hasonlókat magokhoz (mint ma akármely Istentől elszakadt, Istent megtagadó, igaz vallása, vére eláruló pribékeket), ritkán látják azoknak a hadakozásban való győzedelmeskedéseket.

Sokad és felesed magával mégyen Akháb Rámoth Gileádra, de ugyan szégyennel és pironnággal tére meg és maga is gyalázatos halállal elvesze (1 Kir. 22,37.) Benhadád a syriabéli király harminckét királyokkal méne Samaria ellen, de szégyent valla, sokszámú seregeit levágák, végre őmaga is gyalázattal, pironnággal elszalada (1 Kir. 20,1–21.)

Ellenvetés: Hát a hitetleneket nem szabad-é semmi úton-módon a keresztyénségnek szükség idején ellenségek ellen segítségül hívni, segítségékhöz folyamodni?

Felelet: A második Tractámban erre megfeleletem. Olvasd ott!

III. Az igaz ügy mellett is a maga meg nem alázódott, igaz poenitentia-tartás nélkül harcnak állott Isten népe is elveszti a nyereséget, nem éri el a győzedelmet; gyakorta gyalázattal és szégyen orcapirulással szoktak megaláztatatni. Igaz vala ügyek az Izraelitáknak a Bénéjáminitákkal, de ugyan kétízben a Bénéjáminitáktól igen megverettetnek, úgy hogy negyvenezeren közülök elhullának (Bírák 20,21–25.) Mi lehetett ennek fontos oka? Ez, mert noha igazán, Isten parancsolatjából és javallásából szállnak táborba; mindazáltal, minthogy a magok erejében felfuvalkodnának, az Istennek

kegyelmes segedelme felől, úgy amint illet, nem eszmélkedtenek, igaz poenitentiatartás nélkül rohantanak atyjokfiaira, ezért aláztatának meg és orcapirulással bételének.

II. HASZNA

Meggyőzés és nagy szánakozással való cáfolás. Boldogtalan s igen-igen nagy árvaságra s mézárszékre rendeltetett tábor hát az, s a vitézlő népek is igen szerencsétlenek s gyámoltalanok, akik között a Tudományban feltett vétkek uralkodnak. Boldogtalan annak ellensége ellen mind kimenetele s mind bėjövetele. A maga hóhérát, gyilkosát véle hordozza az, mely holott végzi el életét, csak ingyen nem is tudja remélni. Csak hiában szállnak ezek táborba, zászlójokat csak hiában emelik fel, hiában vetik kezeket a kardra, mert azokkal az Úr ki nem mégyen; mindenkoron gyalázattal, nagy kudarc-al, vitézeknek nem kicsiny kárával, hójával térnek vissza (Zsolt. 44,10,11.).

Nem tanítja Isten ezeknek karjokat a hadakozásra, mint az Ő nevében harcolóknak (Zsolt. 144,1.) Sírnak az Izrael fiai az Úr előtt és nem hallgatá meg az Úr s nem is figyelmeze beszédekre, mert a gonoszt, amely közöttük eláradott vala, ki nem irták (Deut. 1,45.) Igy ma törekedünk, ellenségünk ellen készülünk, azonban nem jön ki az Úr a mi sereginkkel. Miért? Mert eláradtak a sok Akhánok, a káromkodó Rabsakék megfelesedtenek, a parázna Zimrik és Khozbik száma nélkül valók, a gyilkos Joábok (kiket még az Úrnak oltára mellől is el kellene húzni) megsokasodtanak. Nem mégyen Isten el veletek tudtotokra légyen, valamíg a sok gonoszt közületek ki nem irtjátok. Utaznak ugyan némelyek, hogy árulók vannak közöttök s abban nem mehetnek elől dolgokban. Igaz! Bizonyára az vagyon, de kicsoda légyen az? A köztök eláradott undok vétkek, melyek minden jó szerencsének akadályai, meggátoló malomkövei. *Ez a nép közt az Áruló!* Szájában forog ugyan soknak, hogy ő az Isten dicsőségéért hadakozik, hazájából azért üzetetett ki, azonban minden istentelenségben őmagát gyönyörködteti. A maga cselekedeti bizonyosság őellene, hogy ő nem Istenért, Hazájáért hadakozik, hanem hogy prédáljon, rontson és a szegénységet eméssze és rongálja. Ebben torkig ül a mi táborunk (becsület azoknak, akik nem ilyenek!) Mégis csudálkozunk, hogy Isten se-regeinkkel eddig ki nem jött; diadalmat nem adott; sírván kibujdosott édes Hazánkba eddig vissza nem vitt?! Nézd meg csak, mint foly dolga a mi vité-zinknek, s megszünöl csudálkozni a szabadulásnak előttünk ugyan elfutásától.

Nem találatnak-é fel ma a mi vitézlő népeinkben azok a szarvas vétkek, kiket K. János a felvett leckében tilt? A sok szegényeknek minden kimelés nélkül való megrontása, nem-é? De mehetnek-é ki házakon kívül valami rabotás munkájoknak végbevitelére, hogy békeségek lehetne tőlük? Házakon kívül a sok fosztás, tolvajlás, sanyargatás, egy kendője, kési, hitván szüröcskéje rajta meg nem maradhat; vetni való magvát szekeréről torkon verve lehúzza, búzáját, árpáját, szénáját minden kimelés nélkül éteti tapodtatja, annak felette keményen megtagolja, holt elevenen hagyja.

Házakon belől a nagy kegyetlenség, templomoknak, házaknak feltörése, azokban kicsiny jószágocskájoknak elprédálása, zsákmányoltatása. Ételeknek illendőképén kiszolgáltatásával meg nem elégszenek; hanem egy szempillantásban mindenét elfogyatná, semmissé tenné, hogy éhel-halásra jut cselédestől, arra keveset hajt. Feleségét, leányát, szolgálóját, ha megronthatja szüzességében, azt elköveti.

A második nem találatik-é fel? Patvarkodással, csalárdsággal felebarátjoknak megnyomorítása. Ennek színe alatt, hogy ellenek támadott rebellis, pártos, sokan ma koldulásra jutottanak, egész városoknak marhájokban többire sok helyeken semmi nincsen; e hamis út és practica által sok istenfélők, istenes keresztyének, kik az Isten Sionának szabadulását nagy óhajással mivelünk együtt nagy kivánsággal óhajtják éjjeli és nappali fohászokodásokban, a szabadulásért Istennek könyörögnek, törekednek és buzgólkodnak, mazurrá, szegényekké lettek, azokat jól megsaccoltatják, nyúzzák és minden kegyetlenséget, mint valami ellenségen kegyetlenül végbe visznek.

Szitkoknak, átkoknak halomba való rakása az eget verdesi, éri; enélkül sem ételle, sem itala nem jóízű; enélkül nem szólhatnak, beszélhetnek; sőt amikor a halál révén vannak is és ellenségekkel ha szembe szállnak is (mintha a szitok és átok által ellenséget verhetne) ugyan okádja és szórja a sok szitkokat, káromkodásokat. „Jézust!” kiált elsöben, hogy annak ereje és segítsége által győzzék meg ellenségeket. Csakhamar az ördögöt is a Krisztus mellé csatolják. Rajta az ilyen adtán, teremtettén. Ékes csata és előmeneteles, hol az ördög hírével mennek a viadalra! Tudod-é hogy nem lehet a Krisztusnak a Béliállal békesége, egyessége (2 Kor. 6,15.) Ez ronta meg eleitől fogva, ördögnek szolgáltatál, azért ő is kinnal fizetett és fizet szokása szerént.

Mégis csudálkozol rajta, hogy Isten a te táboroddal nem jár? A harcra a te seregeddel ki nem mégyen, diadalmat nem ad? Ne azon csudálkozzál, hogy ezek így folynak, hanem az Isten hosszútűrő s várakozó kegyelmén, hogy egy is fenn maradott s állhatott még a mi vitézeink közül.

Egy Akhanért a lopás dolga végett mennyin hullának el az Izrael fiai közül? Különb ki sem méne az Úr vélek, valamíg a gonoszt közülök ki nem irták (Józs. 7,12.) Irtaná ki csak a sok Akhánokat a miéink közül is, megszáná Isten a sok lelkeket gyötrő Lóthokat s a keserves lelkű Illyéseket s megkegyelmezne a népnek. Egy káromkodó Rabsakének s hozzá hasonlóknak, kik az élő Istent megkáromlották vala, káromkodásokért, az Isten száznolcvanezeret levágata az assyriusokban (Ésaiás 37,36.) Mít várhatsz te is egyebet ennél káromkodó, szitkozódó? Hasonló gyalázattal keveri bé Isten orcádat, ha mégis nagy vakmerőül tovább is megátalkodol s ezeket elköveted.

Vagyon-é híretekkel, hogy kimondatott ellenetek a kemény sententia, hogy nincs az Úr veletek. (Deut. 1,41.) *Ne menjetek fel és ne harcoljatok a ti ellenségitek ellen, mert az Úr nincsen veletek, hogy meg ne verettesetek a ti ellenségitektől!* Szánja és keserüli én lelkem a ti lelkeket, hogy nincsen oly orvos köztetek, aki ezt a vérrel folyó sebet megorvosolná és irral bekötözné! Mi haszna ez úton hogy harcolunk, magunkat fojtogatjuk-forgatjuk? Jobb volna a fegyvert letennünk, a táborozásnak békét hagynunk, ha ezt a megakadályoztató közfalt közülünk ki nem akarjuk vetni! Mi haszna s előmenetele lón eddig, hogy ennyi sok ezeren megöletének közülünk? Mert keveset nyerénk ennyi sokaknak halálával! Megszabadítja Isten az ő Anyaszentegyházát az üldözők keze alól más úton és módon is.

Vétkeznek nevezet és személy szerént a tudomány ellen a tábornak, vitézlő rendeknek fejei, előljárói, Gubernátori, Kapitánya, Hadnagya és akármilyen tisztsbe beállítatott rende, aki az ő reábízottatott tisztit resten, lágyan, tünnyán viszi végbe; annak serényen viselésében csak gyengédeden puhán, asszonyember módjára forgatja magát.

De hogyhogy vihetné reábízottatott tisztit, holott sokan őmagok ellen a gonoszságnak elkövetésében. (*Ne végye reá, aki nem olyan*) Két kézzel kapja az alatta lévő vitézlő nép a gonoszságot, ha látja, hogy az ő előttejárója gonosz, feslett erkölcsű, életű. A fejétől vész meg gyakorta a nép, az ország, a város. (Ésaiás 43,27.28.) *Úgy veszti el osztán az Isten a hamisságért az embert, a nemzetséget. A te atyád vétkezett először és a te írásmagyarázóid hajlottak el éntőlem. Annakokáért fertelmeseknek ítélem a szentségnek fejedelmit és a Jákobot veszedelemre rendeltem és az Izraelt gyalázatra.*

Sokan az előljárók közül lágy pásztorok; ha megfenyítik is az alattoklévőket csak emígy-amígy hízelkedő beszéddel, édesdeden, igen lágyan, mint a szegény Éli pap az ő lator fiait. (1. Sám. 2,3,24.) Csak részesüljenek a prédált, tolvajlott, erőszakkal elvont marhákban, jószágban; elhallgatja

afelől alatta való vitézének latorságát, bűnét megérszi és így annak vétkében részes lesz. Nem gondolja, hogy, jaj! vagyon annak a végén (Ésa. 33,1.) Jaj tenéked, aki kóborlassz, prédálsz, tolvajlassz, holott te nem kóboroltattál; ki más ellen hamisan cselekszel, holott teveled hamisan nem cselekszenek. Mikor megszünöl fosztani, te is megfosztatol, mikor a hamis cselekedeteknek véget vetéssz, te veled is hamisan cselekszenek. Ez lesz jutalmok mindazoknak, kik az istentelenségben bémerülnek.

Sokan tökéek, névvel előjárók, félnek a bűnöst meginteni, zabolázni, büntetni. Innét szokott Istennek büntető ostorául következni az előjárókra, hogy azoknak Authoritások, méltóságok az alatta valóktól megutáltatik, semmibe hajtatik; és amely vétket meg nem büntetett az ő alattavalóban, az ő alattavalói megbüntetik gyakorta az Magistrátusokban.

Kérdés: Hányféleképen részesülnek az előjárók, a Magistrátusok az ő alattokvalóknak bűnökben? Avagy ember más embernek bűnében hány utakon szokta magát belé egyelíteni s részessé tenni?

Felelet: Nyolc utakon. 1. Tanácsadással, amidőn gonosz tanácsot ad másnak a bűnnek végbe vitelére, mint Bálám próféta rossz tanácsot adván, hogy bűnbe ejthesse az Izrael népét (Száml. 31,16. coll. 25,1.2.) Így Afitofel is bűnre tanácslá Absolont (2 Sám. 17.) Így Kajafás (Luk. 11,49.) 2. Parancsolatadással. Így vétkezik Dávid (2 Sám. 11,14.) Saul (1 Sám. 22,17.18.) Heródes (Máté 2,16.) Heródes Antypas (Máté 14,2.9.) Faraó (Kijöv. 1,16.) 3. Megegyezéssel, akarattal, véle együtt örülvén a dolognak elkövetésében. Így esék meg szent Pál (Csel. 22,10. Zsolt. 50,18.19.) 4. Izgatással, késztetéssel, ösztönzéssel: a zsidók (Márk. 15,14.) Ezt tilalmazza sz. Pál (Ef. 6,4.) 5. Hallgatással a dolognak veszteglésével, ki nem jelentésével, hunyorítással. E kőben ütik meg szárokat a hallgatók karjai alá párnát vánkost rakogató laodiceabéli angyalhoz hasonló prédikátorok, akik féltvén a koncot és hogy orroktól a palack el ne essék, a népnek bűnöket megészik, ki nem kiáltják, melyre nézve az Istennek Lelke néma ebeknek is hívja az illeténeket (Esaiás 56,10.) A külső magistratusok is gyakran esnek ezaránt hibásban. 6. Kedvezéssel, patrocíniummal. A jámbor Éli pap eszerént vétkezék az ő lator fiainak kedvezvén, csak emigy-amugy lágy beszéddel inté őket latorságokról (1 Sám. 2,23.24. coll. 4.17.18.) Erre nézve sz. Pál (Ef. 5,11.) 7. Társalkodással, amikor a gonoszban társul adja magát (Zsolt. 50,18. Péld. 1,14.15. Ef. 5,7.) 8. Oltalommal pártfogással, a gonosztevőt kézbe nem adással (Péld. 17,15.) Ez utakon ejtik lelkeket a kelepcebe ama hitván megbélyegeztetett lelkű fecsegő prókátorok, bírák, kiknek is a tőfet már eleitől fogván elkészítettet (Ésaiás 30. v. ult.)

Mondassz: Minden kicsiny vétekért, sőt még a tetemesekért is nem kell a vitézeket megölni, mert anélkül is kevesen vagyunk, kár is a jó katonát megölni.

Felelet: Nem kár a gyilkost, a tolvajt, a Hazára tüzet hozó, Istent büntetésre levonó embereket az Isten népe közül elveszteni, kigyomlálni, erről parancsolatot adott Isten ki, mint bőséggel feljebb megmutattam. Vitéz ember volt Joáb, úgy mint a Dávid seregének főgenerálja, a hazának is valóban sokat szolgált, de a gyilkosságért csak ugyan megöleték (1 Kir. 2,31.) Akhán is nem utolsó ember volt Izraelben, de ugyan a lopásért megkövezék.

Mondassz: De ki látott szent hadat? *Felelet:* Ábrahámnak voltak hadai, de nem olvassuk, hogy Isten nélkül valók lettenek volna. Dávid is hadviselő ember volt és ő alatta voltak vitézek, mindazáltal ugyanúgy téznek a Nábál szolgálói felőlök bizonyosságot: *Felette igen jámbor emberek voltak mihozzánk és semmi bosszúval nem illettenek és nem volt soha semmi szükségünk nekünk mindaz idő alatt is, míg őrvelek jártunk, mikor a mezőn voltunk. Mert mintegy kőfalunk voltak minékünk mind éjjel és nappal (1 Sám. 25,15.16.)* Jozafátról Gedeonról is eképen gondolkozzál!

Mégis mondassz: Nincsen hópénze, fizetése a vitézlő rendnek, ezokáért úgy korlátban s fenytékben nem szoríthatni, amint a dolog kívánná?

Felelet: Ugyan mégsem szabados a szegénységet fojtogatni, saccoltatni Istennek erős fenyegetése és tilalma ellen, hiszen nem a szegénység ellen kötötted oldaladra fegyveredet! Vagyon ellenség, prédáljad és saccoltasd azt! Bizony dolog hópéznének kellene lenni a vitézlő rendnek, mert amint az apostol szól, senki is a maga zsoldján nem vitézkedik, (1 Kor. 9,7.) a rendes útja ez volna; de másképen esett a dolog; rendkívül történt a Haza állapotja; közönséges romlásnak orvoslásáért, lelki s testi szabadságáért öltözött fegyverbe a nép s nem kellene hát azért felettebb zúgolódni; mert megcsalhatatlan jele, aki hópéznélkül, ilyen közönséges nyomorúságban nem akar harcolni, nem kell annak felette igen az Isten, a Haza, a szabadság, hanem a maga töltözödése. Nem így cselekvének ama fényes fejedelem *Botskai István* idejében a magyarok, akik többire hópéznélkül a Haza szabadságáért harcolának.

II. Vétkeznek személy szerént az olyan Vitézlő rendek is, akik minden isteni félelem nélkül üres életet élnek; mintha sem Isten, sem menyország, sem ördög, sem pokol nem volna, aki soha is megbüntetné a bűnért. Gondolod-é te, aki ilyen vagy, hogy az Isten e te gonosz cselekedetet nem látja? avagy bé-húnt hivalkodó szemmel nézi? koránt sem! Mit mond a Dávid

(Zsolt. 12.6.): *A nyomorultaknak pusztításokért és a szegényeknek fohászokdásokért, mindgyárást felkelek, azt mondja az Úr s megszabadítom azokat.* Hogyhogy merészelsz hadakozni, ellenséged ellen ütközetre menni te bűnnek Férgé, holott elhitetted magaddal, hogy soha jószerencsés nem lészesz, mivel elődbe állanak teljes életedben való gonoszságodnak roppant seregei, amelyek félelmet oltanak szívedbe, reád támadnak, lelked ismertetit kétségbe ejtik és így az ütközetről visszatérsz, gyalázatos futásra kényszerítettel, másokkal is szégyent vallatsz, megfutamítatod. A régi magyarok nem voltak olyan gyalázatos futók, szaladók, (olvasd meg bár az históriákat, mely gyalázatos dolgodért ma az idegen Nemzet nevet, komödiáz, jól tudja dolgodat s ezért mégyen oly bátran szembe veled!) Ha azok felkelhetnének ma, vagy megtagadnák e mostani magyarokat, avagy keservesen megsiratnák. Azelőtt minden népeknek rettentésekre vala e magyar Nemzetség, de most főcsóválására mindeneknek jutott. Ez is következék e nagy szívnek elolvadásából, minthogy szerencsétlenné lett dolgaiban, ottan csak elillant, általmégyen az Isten ellenségének Táborába. Ekkor tetszik meg már világosan, hogy nem az *Istenért*, sem a *Haza* szabadítására, általmára kötötte szabályját oldalára, hanem a maga tolvaj kívánságának végbevételére, megenyhítésére. Ugyanis, ember az ő beszédéből és cselekedetéből ítéltetik mind igaznak, mind pedig hamisnak. (Máté 12,37.) Ha a Krisztussal voltál s érette harcoltál, miért emeled hát *fel öellene sarkadat az áruló Judással* (Ján. 13,18.) A *Krisztus hívei közül mentél ugyan ki, de nem voltál a nyáj közül való juh* (1 Ján. 2,19.) Nem mondhatja felőled azt édes Idvezítőnk: *Ezek azok, akik énvelem megmaradtak az én nyomorúságimban*, (Luk. 22,28.) *Mivel ötet megtagadtad, ő is megtagad* (Máté 10,33.)

Te is pediglen aki megmaradsz az Isten ügye és Isten népe mellett; hogy ha megmaradsz csak, ez még nem elég az idvességre, (mint feljebb hallád, a szent élet kívántatik ide. Hasonlóképen mit gondolsz te is, s mint léssen dolgoz, ha e viadal közben azon káromkodással, gonoszsággal szállasz a megolthatatlan tűzre! Mert aki miben találtatik, abban ítéltetik. *És ha leesendik a fa délre, vagy északra, amely helyre leesik ott marad* (Préd. 11,3.) Vajha azoknak számát látnád, akik ilyen alkalmatossággal szállottanak Pokolra! Lelked elájulna, szíved elolvadna benned azoknak sokaságát szemlélvén; annál inkább keserves soha meg nem siratható állapotán! Senkinek is majd halálához inkább készebbnek nem kellene lenni, mint a vitéz embernek; mert egy vágás, lövés, szúrás, lóesés, s ottan meghal; az amiben találtatik, abban ítéltetik. Ha szitkozódásban, átkozódásban, részegségben, tolvajlásban

örök halál, veszedelem a jutalom; mert *aki vét a testnek, a testből arat veszedelmet magának* (Gal. 5,8.) Óh a nagy Istenért Vitézlő rendek, ne tartsátok játéknak s kockának lelketek idvességét!

Itt már azt mondd: Ezek mind így vannak, lelkem ismérői térszen mind ezekről bizonyosságot, s megcsalhatatlan jelének is látom ezeket eddig való boldogtalanságunknak; de hogy ezután, magunk kárán tanulván, inkább bölcsőbbek lehessünk, jer taníts meg micsoda utakon s módokon orvosolhatnánk meg mindezeket, s állathatnánk is dolgunkat jobb karba?

Felelet: A hadakozásnak mesterséges tudományáról kell ezaránt értekezünk. Valaki azt kívánja, hogy a hadakozásban boldog előmenetellel dolgai ékesüljenek, szükség annak felette igen a Hadakozásnak requisitumit jól megvizsgálja, annak környüálló dolgait jól megfontolja, igazán hadakozzék.

Az igaz hadakozásnak *törvényes Regulái* két karban állítatnak:

Első helyheztetett a hadnak igazságos voltában; *Légyen igaz.* (2 Kir. 14,18,19.20.)

Második a hadakozásnak cselekedeteiben, *Actiójában*, (2 Krón. 13,6–11.)

A hadakozónak légyen *igaz oka, ügye* a had indításra; mivel az igaz ügyért kívántatik a hadakozás; a helytelen, hamis, nem kényszerítésből való, semmi képen nem javaltatik, s nem is hasznos.

Példának okáért: A mai hadakozás, mely a Magyarok és Németek közt fenn vagyon, valamelyik részről igaznak kell lenni: vagy a Magyarok vagy a Németek részéről. Ha igaz és helyes a magyarokra nézve, hamis és nem rendes a németek rendire. Ellenben: Ha pedig a magyarokra hamis, igaz léssen a németekre nézve. E kettő között igaz ítéletet miképen tehess s eligazodhassál ebben, vigyázz ím ezekre:

A törvényes igaz had ekkor léssen rendes, ha törvény szerént való igaz Magistrátustól, ú. m. *Királytól, Fejedelemtől*, a nép előljáróitól kezdetődik, indíttatik, igaz és fontos okokra, szükséges végekre, s hasznos dolgoknak végbevitelére nézve, regulás cselekedetek által. A minémű vala Asa királyé Jeroboám elten (2 Krón. 13.)

E három dolgok szükségképen erre megkívántatnak.

I. A *Személyek*, kiknek kötelelességekben áll és akik közt a *had* támad.

II. Az *Ok, ügy*, amiért az hadakozás léssen, indul.

III. A *jó mód*, mellyel meghatározottság korlátba vétessék, minémű szabados úton kelljen azt elkövetni, módjával légyen.

A *Személyt* ha gondolod; Ebben megkívántatik mindenek felett. 1. Kinek kell hadakozni. 2. Ki ellen szabados? tilalmas-é, nem-é?

Ami az elsőt nézi; magános személynek, egyáltalában tilalmas: hanem *Publica persona*, közönséges személy legyen az, amely igaz törvényes úton jutott a *Magistratusi* tisztre, úgymint akinek és akire Istentől bízattatott a *Respublicának*, polgári társaságnak igazgatása. Ez úton indítanak hadakozásokat az Istennek népe közt Mózes, Dávid, Jósua ellenségek ellen. A magános, egyes személy, *Privata persona*, ha a Magistratusnak akarátja ellen, magahittségéből, magát a helytelen hadakozásban belé egyelíti, felette igen vétkezik. *Más oka vagy*on s külömb karban állattatnak azok a személyek, akik nem *simpliciter egyáltalában*, nem minden tekintetek kívül alája vettettek a felső hatalmasságoknak, akikre bízattatott a *Republicának administrációja*, igazgatása, törvényeknek kiszolgáltatása, hogy a Polgári társaságot oltalmazzák, *gubernállják*, kormányozzák, s békeségben tartsák. Ezek noha nem *első Magistratusok*, de ugyan az *első*k után rendeldeltetett *Bírák*. Aminémű vala Dávid még Saulnak életében, aki hadat indíta a filiszteusok ellen, sereget gyűjtven ellenek, hogy a *Kehida* városát a megszállás alól felszabadítsa, jóllehet a Saultól erre parancsolatot nem vett vala. (1 Sám. 23.) Így a Makkabeusok is igen jól cselekvék, hogy ellenségek ellen fegyverhez nyultanak.

II. Kérdés: Ki ellen szabad hadat indítani és hadakozni?

Felelet: Szabados hadakozni csak az ellenség ellen, akár külső, akár belső legyen az. Eképen hadakoztanak ellenségek ellen Ábrahám és Józsué, kiknek ellenségek külső vala. Az Izraeliták magok felekezettek ellen, kik belsők valának a Bénjáminiták ellen (Bírák 20.) Dávid is az Izrael ellen, akik az Isbósetnek pártján valának Abner hadnagyságában (2 Kir. 2.) Tilalmas és nem szabados ellenben az atyafiak, azon vérek, azon vallásuak ellen harcolni (amint ma cselekesznek az igaz vért, igaz magyarságot, igaz vallást megtagadó hajdúvárosi gadarenusi természetű hitvány emberek és ezekhez hasonlók.) Nem akará Isten, hogy Roboám Judának királya hadakozzék az ő atyajokfia, a Jeroboám és az Izraeliták ellen, akik a Dávid házától elszakadtak vala (1 Kir. 12,24.) Ez úton nem szabados hadakozni az atyafiaknak egymással, akár külön országbéliek legyenek azok, akár pedig azon társaságnak veled együtt élő tagjai vagy vér szerént valók. Amelyet ha valakik vakmerőképen elkövetnek, Istennek rettenetes büntető ostorát el nem kerülük, mint az Efraimiták példája ezt igaznak lenni világosan tanítja (Bír. 12.)

IGAZ OKA A HADAKOZÁSNAK

Az igaz *Ok*, *ügy* teszi az hadakozást rendessé, igazzá.

Szolgáltunk pedig erre vagy mi magunk, avagy mások is alkalmatosságot. Magunk ekkor adunk igaz okot a hadakozásra, *amidőn*:

I. Az igaz *Isteni tiszteletet* a Hazában szívesen mindkét kézzel oltalmazzuk, megtartjuk; minden *Impetitori* üldözői és kergetői ellen (akár kívülvalók legyenek azok, akár a Hazának lakosi) bátorságossá tesszük és mind a végig azért szívesen harcolunk. Bizonyítják e dolgot a példák (Józs. 22,31. Neh. 4,9. Dán. 11,34.)

II. A *közönséges igazságnak* ki nem szolgáltatóit, avagy háborgatóit, észvesztőit megzabolázzuk és érdemlett büntetéssel büntetjük s tisztekre serkentjük. Evégre hadakozának az Izraeliták a Bénéjáminitákkal Isten parancsoltságából. (Bír. 20.)

III. Az *Országának szabadságát*, közönséges békeségét, a földnek lakósit s annak javait megőrizzük; vagy a prédáló ellenségtől visszahozzuk, nyerjük. (2 Sám. 8. és 10. és 11. Bír. 19,29). Nincsen is egy igazabb ok a fegyverfogásra, mint a hódlásnac, jobbágyi szolgálatnak eltávoztatásáért, a hatalmasodni akaró nemzetség ellen, midőn kikelünk s fegyvert fogunk és akik szép szabadságunkól meg akarnak bennünket fosztani s ilyen módon szolgálai állapotra juttatni, azok ellen kezünket fegyverre vetjük.

Mások is, a kívülvalók, szolgáltának igaz okot. *Ekkor*, amikor:

I. Jámor szomszédaink, (legyenek bár más nemzetség) velünk egy vallásúak, igaz vallásokért, nagy hatalmasan, istentelenül, a hamis vallásuaktól, üldöztetnek, háborgattanak, elnyomatattak. Tartozunk lelkünk kötelessége alatt ezeknek ilyen nyomorúságoknak idején (ha tehetségünkben vagyon) oltalommal, megszabadítással lenni, segítségekre menni. Így cselekvék régen a nagy Konstatinus császár, amidőn hat rendbéli vérhüdt ellenségek ellen a keresztyének, ú. m. Diocletianus, Maximianus, Galerius, Maxentius, Maximinus és Licinius ellen alkalmas időben segítségekre méne és Isten jóvoltából rajtok hatalmat vévén megszabadítá, szabadságokban helyre állatá.

NB. Segítségül lenni annak okáért a kívülvalóknak, (aminéműekről szólánk) kiváltképen a hitnek, vallásnak dolgában nemcsak nem szükség, hanem ugyan lelkünk kötelessége alatt is kényszerítettünk.

II. Amikor *Confoederatiós* szomszédaink, kikkel szövetséget frigyét tartunk ellenségek miá prédára jutottanak: akkor frigyes és szövetséges kötelességünk

tartja, hogy azoknak segítségül legyünk. Evégre Ábrahám atyjafiának a Lóthnak, a Sodoma és Gomorrabéliekkel egyetemben segítségére, az ő házában felnőtt szolgálataival felfegyverkezék és őket ellenségeknek kezekből kiszabadítá, a prédát visszanyervén. (Terem. 14.) Az Izraeliták is a Gibeonitákat így szabadították meg ellenségektől. (Józs. 10.)

Ezek az Okokon kívül senki ellen nem szabad hadat indítani akárkinak is, mert hogyha maga felfuvalkodásából, vagy másnak megutálásából valamely és valaki helytelen s haszontalan hadakozásban ömagát bégyelíti, s másokat is ellene fegyverfogásra indít, mind magának s mind hazájának, Országának nem kicsiny veszedelmével és kárával ennek boldogtalan kimenetelét megtapasztalja.

Példa *Amásiás*, Judának királya, (2 Kir. 14.) *Jósiás* ugyan Judának királya. (2 Kir. 23.) Ilyen vala a mi boldogtalan sorsunk is (1657. eszt.)

Avagy: ha ki hadakozást, hadat evégre indít (Isten segedelme nélkül), hogy országának határát kiljebb vethesse, másnak jószágát prédálhassa, (s másként békeségben élők volnának, kikre mégyen) semmi igaz oka nem lévén, ez is a büntető ostort el nem kerüli, hanem gyalázzattal illetetik. (1. Kir. 20.) Eképen indíta hadat Benhadád Akháb ellen, melyért el is veszté dolgát.

MÓDJA A HADAKOZÁSNAK

A Hadakozás *módjának* is, rendesnek, illendőnek kell lennie.

Valaminthogy az *igaz ok*, ha vétkesen viseltetik, lészen nem igazzá s hibássá, így az hadakozás is, ha jó módot, jó utat abban nem követnek a hadakozó személyek, helytelen, nem igaz lészen.

Ennek pedig igaz módja ebben áll. 1. Ha az előljárók, hadi-vezérek a kegyetlenséget igen megzabolázzák s fojtják, szabad szakára, kényére nem bocsátják.

2. Igazítja a hadakozásnak módját ez is, amikor *szükségképen* meg kell lenni, hogy kardra vessék kezeket: egyéb út s mód nem lévén, vagy megelőzésére, sem elérésére a dolgoknak. Meg kell próbálni, úgy vagyon elsőben, s minden eszközöket és utakat el kell követni, ha hajol-e az ellenség a békeségre: inkább ez úton, hogysémmint fegyverrel, sok embereknek kárával, fogyásával, szükség eleit venni, ha lehetséges. Ilyen magagondolatlan, mint egy eszeveszett, indita egykor boldogtalan csatát Ákháb Rámoth Gileád ellen, amely önéki tör gyanánt lön, mert elvesze azon a harcon (1 Kir. 22.)

Ha pedig ugyan csak kardra kél a dolog, ama fene kegyetlenséget, a ragadozást, prédálást erős parancsolattal a vitézlő rendek közt tilalmazni felette igen szükséges. Jó példa lőn ebben Abner, megintvén Joábot (2 Sám. 2.) Vétkezék ezellen a mi hadunk a Keresztes mezején; mely rendetlen cselekedetnek valóban is megadá az árát, addig esék a kapzsinak, hogy visszatérvén az ellenség, inkább csak tapodtatta a rendetlen népet.

A Hadakozásnak megelőző törvényes Regulái.

Végei a hadakozásnak: Minekelőtte harcnak mennének, némelyek tartoznak annak jó móddal való hozzákészületire; némelyek a hadakozásnak, harcolásnak idejére, némelyek pedig a harcnak végbemeneteli utánra.

A jó készületben ezek kívántatnak meg: Az előljáróknak, ú. m. Fejedelmeknek, Generáloknak, Kapitányoknak, Hadnagyoknak tisztai kettők: *Elsők* olyak, akiket mások által, más személyekre bízván visznek véghez. *Második*, melyeket tulajdon magoknak szükséges elkövetniük, végbevinniük (Deut. 20.)

Amelyeket mások által kell végbevinni, azok a személyek, vagy az alattok való közrendből állók, avagy Ecclésiiai személyek, Prédikátorok.

A vitézlő rendek közül némelyek rendeltettek, deputáltattak az élésnek, tábori eledelnek, Commeatusnak gondjaviselésére (Bírák 20,10.) Igen megtartja ezt a jó szokást a török nemzetség táborozásában, melyet szemeimmel láttam.

Némelyek a vitézlő népeknek egybegyűjtésére, előállítására, annak serényen való monstrálására, vizsgálására. Ezeknek tiszték: A tábori *munitiókra* (minéműiek, ágyuk, puskák, fegyverek, puskapor, golyóbis s több ezekhez hasonlók), szorgalmatos gondjok légyen; ne fogyatkozzék meg akkor a vitézlő rend ezekből, amikor harcra erednek (2 Krón. 32,4.5.)

Strázsamestereket, amelyeket előállattanak, azok a serényen való vigyázásra, cirkálásra szorgalmatos gondot viseljenek, mely egyik lelke a tábornak; hogy valamiképen vigyázatlanságban a nép ne találtassék és így az ellenség miá prédára ne jusson.

Az Ecclésiiai személyeknek, Prédikátoroknak is jelenlétek a hadban, elmulthatatlanképen szükséges evégre: 1. Hogy Istentől tanácsot kérjenek; ugyanis Istennek tanácsából kell hadat indítani (Bírák 1,2. és 20,18.)

2. Tanítsák, oktassák elsöben a vitézlő népet, hogy Istennek előtte magok megalázodott szívvel legyenek, fel ne fuvalkodjanak vagy népek sokaságában, vagy az ügynek igaz voltában; eszerént úgy ne járjanak, mint a boldogtalan Izrael népe egykor (Bír. 20.)

3. Igaz hittel, Istenben való reménységgel, igaz poenitentiatartás által, igaz megalázodott szívvel bűnének bocsánatjának kérésével, Isten nevének

segítségül való *hívásával, erős bizodalommal* induljanak a harcra, viadalra. Úgyhogy, ha a harcon elesnek is, tudják meg, hogy drágalátos az ő haláluk Isten előtt (Zsolt. 116,15.)

4. Biztassák a vitézeket ezzel is és szíveket erősítsék, hogy az ellenség Isten nélkül való, az Istent igazán segítségül nem hívja; bálványozó, az igaz Isteni tiszteletet bálványra ruházza, attól várja oltalmát, jószerencsését, boldogíttatását, mely nagy jele az ellenség megverettetésének.

5. Igaz hittel menjenek a csatára; igaz hitből csatázzanak, a félelmet tőlük távol üzzék. Istenért, a Jézus vallásáért, a Haza lelki s testi szabadságának helyben állíttatásáért, megmaradásáért, özvegyekért, árvákért, feleségekért, fiokért, leányokért minden félelem kívül bátran harcoljanak (Neh. 4,14). Gondolván azt, hogy ezeknek seregeivel szokott Isten kimenni ellenségek ellen. A tisztességet, a becsületet a halálnál nagyobbban tartván.

6. A régi jó eleinknek dicséretes példájokkal, hadakozásokkal, nyereségekkel, ellenségek győzésével szíveket erősítsék, bátorítsák. Igen nagy előmenetekre vagy az ilyen bátorítás a vitézlő rendeknek, többire majd fáradságtalaná teszi őket.

7. Ahhoz való textusokat, illendőket az Isten könyvéből kiszedegecsenek. És hogy a hadakozás nem a vak szerencsétől származik, hanem Istenitől engedtetik, attól kormányoztatik, ő is szokta azt boldog véggel koronázni, hűséggel előszámálják.

8. Ide való a Sácramentumoknak kiszolgáltatása. Mindaddig is nem győzék meg az Izraeliták a Bénjaminitákat, amíg az előszámált dolgokat végbe nem vivék, el nem követék.

Másodszor: a vitézlő rendet tilalmazzák: 1. A vakmerő bátorságtól óvják magokat és mintha már kezekben volna a győzelem, afféle hitvány reménységgel magoknak ne hizelkedjenek. Emiatt szégyenüle meg Benhadád, a syriai Király (1 Kir. 20,10.) 2. A dözölést, boritalt, részegeskedést (mint annyi megfogó kelepécét) messze kerüljenek. *Javallom én ma a töröknek táborban való magokviselését:* másszor is ugyan, de táborozásnak idején, mennyire elkerülük a testi bátorságnak megszegyenítő munkáját, az egész kereszténységnek nagy példaadó tükörei ezek ebben. 3. A győzedelmet igaz hittel, igaz megtéréssel, szüntelen való imádkozással reméljék: eképen tanítja Isten is az embernek karját a hadakozásra, (Zsolt. 144.) így erősíti és bátorítja meg az ellenség ellen szívét, úgy adja a győzedelmet is kezébe (Zsid. 11,32.33. 2 Sám. 22. Zsolt. 20.)

Mert ámbár légyen a népnek igaz ügye, oka a hadakozásra, de ha meg nem alázkodott szívvel léssen, nem léssen békesége Istennél, Istenre nem figyelmez, ellenségétől megveretik és pirongással, gyalázattal béborítottik (Bírák 20.)

Harmadszor: biztassák effelől is a népet, hogy az ellenségnek sok és számos, fegyveres ijesztő voltától meg ne rettenjenek! hitessék el azt magokkal, hogy Istentől megengedve vannak a hadakozások; Istentől kormányoztatik és Istennek kegyelmes jelenvolta övélek vagyon, igaz igyek is lévén; az ellenségnek pedig hamis ügye, oka vagyon a hadakozásra. Eképen jára szerencsésen egykor Abija Jeroboám ellen (2 Krón. 13,12.13.)

A hadnak előljáró vezéreinek tiszték, amelyeket magok személyében el kell követni, végbevinni. Minéműek: a vitézlő népnek jól megválasztása, vizsgálása és annak jó rendbe és karba való átlátása (Deut. 20,5–9.)

A vitézeknek megvizsgálása ebben áll: (1) hogy az Isten nélkül valókat, Isteni félelemtől üreseket, a cégéres bűnben élőket, tolvajokat, gyilkosokat, paráznákat köztök el ne szenvedjék, amelyeket még a többi is megbüntettetik Istentől, mint az Izrael népe az Ákán bűneért (Józs. 7.) (2) Tanácskozzanak szorgalmatosan, összegyűjtven a hadnak vezérit, látott, hallott, próbált rendeit, miképen kezdjenek a harchoz. Ugyanis minden megelőző tanácskozás kívül harcot állani, előljáró Hoffmestere megszegyénítettéseknek, megverettetéseknek. (2 Krón. 27,17. Luk. 14,31.) Hadi Stratagematáknak új gondolt mesterségit, praktikáit elkövetni felette igen hasznos segéde a hadakozásnak, nem is tilalmas (Józs. 8.2–48. Bír. 20.) Miképen kelljen az ellenségnek élését, vizének kútfejeit miképen töltsék bé, hogy annyival is inkább nagyobb szükségben légyen az ellenség (2 Krón. 32,4.) Kémeknek egyike a másikat ott érje, ez is segéti a hadat. (3) Gyenge és félelmes szívüket, a hadakozásra alkalmatlanokat, tudatlanokat, kapásokat, ökor, ló, disznó pásztorokat (akik nemhogy előmenetelekre szolgálának, sőt inkább romlásokra nagy okot adnak), köztök el ne szenvedjenek (Deut. 20.) (4) A hadakozó népet (minekelötte a viadalra vinnék) megpróbálják, vizsgálják, oktassák; miképen kell az ellenséggel szembe menni, az ellenségnek micsodás természeti vagyon a hadakozásban, előszámlálják, arra megtanítsák. *Ordinántiáját,* hadi *Dispositióját* miképen szaggathatják mennél hamarébb, kevesebb károkkal, mindeneknelötte eleikbe írják, rakosságák.

Ez ilyen hadi *prudetiáját,* *Militaris actióját* viszi végbe minden napon az *Északi Nemzetség,* amikor harcra ered s úgy készíti a hadakozásra a vitézeket:

innen is nagyon már néki (hogy így szóljak) jó szerencsés győzedelme. Mindennapon el kiviszi a vitézlő népet, két rendbe állatja, mint a hadakozás szokott lenni, összelövöldözteti; az első karban álló mihelyt ellövi puskáját, ottan hátra áll, elkészítvén addig újabban őmagát míg reákerül a sor. Így kellenék ma a mi Magyarinknak magokat gyakorolni a hadakozásban, de szégyenlenék ők ezt követni, azonban a nagy tudatlanság miá csak hullton-hullnak, veszten-vesznek. Amennyin elveszének e máj boldogtalan csatázásban a magyarság közül, országos hadakozásban-csatában sem esett volna több a tudós és próbált nemzetség közül, mert okoson, próbálton, tanulton, nem bolondul mégyen a viadalra. Azért ne szégyeljük a tanulást ebben is; mert nem szégyen tanulni, de szégyen nem akarni tanulni: Úgyis nyerjük a pályát. (6) Hátral erős sereghajtókat rendeljenek, állassanak, kik bátran a hadakozó népet nódítsák, biztassák.

A hadi rendnek jobb módjával való jókarba állatása ilyen szokott lenni. Hogy abban *első a Fejedelem*, következik utána a hadnak *Generálja, hadi bírāja*; ezekután az *ezredes kapitányok, századosok* vagy *hadnagyok, tizedesek*, amint ezt Catalogusban előszámlálja az Istennek Lelke (2 Sám. 23. 2 Kir. 4. 1 Kir. 12.)

NB. Az *ellenséggel való szembeszállásban, reámenésben, mind a hadnak Előljáróinak, fő-főrendinek s tiszteinek* s mind a közvitézeknek *tisztek*.

A hadi vezéreknek kettős tisztei avagy két félék: Az *első* nézi az Istent, a másik az embereket. Istenre néző, hogy Óhozzá igaz hittel bűneiből kitérjen, Őtet segítségül fíradhatatlanképen híja, Őbenne reméljen, bástyául, piazsul Őtet tartsa és a győzedelmet ne a maga eszének, okosságának, serény forgolódásának, hanem Istennek tulajdonítsa, nem a vitézeknek bátor szívének s fegyverének. (Zsolt. 20,2. és 44,23–8. 1 Sám. 17,47.) Eképen nyerték el régen a győzedelmet a kegyes Istenfélő királyok, kik is Istennek tulajdonították a hadakozásban való előmenetelt, ellenségeknek megszegyenítését, futamtatását (Zsolt. 33,17.)

Az emberekne néző tiszti is kétfélék: Az *első* az alattalévőket, a másik az ellenséget nézi. Az ellenség körül való tiszti minekelőtte az ütközetre mennének, hogy azokat intse, kérje a szép békeségre, jó Conditiók alatt békéllék meg vele; ha lehet, minden szabados utakat és módokat kövessen el, amennyire lehet, vagy magánosan, vagy mások által, mint feljebb is (Deut. 20,10. Jud. 20,12.13. 2 Krón. 13,4.)

Az ő alattalévőhoz való tisztei is két karba helyezettek: *Első*, hogy a vitézeket *bátorságosokká* tégye, felszóval bátorítsa. Másik helyeztetett az ütközethez elkezdesében. (1. Sám. 10,9.10. 11.12. 2 Krón. 20,16–19.)

A bátortásban ezek rendel. 1. Hogy a serényen, sebesen való csatára serkentse, ébressze és intse, mind az Istennek jelenlétével és hatalmával erősítse őket (2 Krón. 32,6.7.8.), mind pedig az ügynek, oknak igazságos voltával s annak megmondhatatlan becsületével s hasznával, t. i. az Isten dicsőségéért, az Isten városának tisztaságában való megmaradásáért, lelki-testi szabadságának megnyeréséért s jó karba állattatásáért, feleségekért, gyermekekért, Hazájokért fáradhatatlanképen víjjanak. (Neh. 4,14.)

Mind pedig jutalomnak, praemiumoknak ígéretével s megteljesítésével biztassák, mint Joáb és Józsué cselekedének (2 Sám. 10,11.12.) Így vagyon Belgiumban és Angliában is. Sőt egész Napnyugoti országokban.

2. A népnek jó szerencsés előmenetelekért mind kiváltképen s mind közönségesen könyörgéseket, háladásokat tétessen (1 Sám. 7.7.) Maga is vitézekkel egyenlő szívvel könyörögjön (2 Krón. 14,11.) Ezt az utat követé el Asa király, amidőn a szerencsenek ellen kimenne hadakozni (2 Krón. 20,8–11.) Jósafát is a moabitákkal midőn hadakoznék. (v. 12.)

Az ütközetnek elein a sereget hadi mesterséggel elrendelje, intézze aminek rendet kíván az ellenségnek hadi dispositiója, ő is aszerént, vagy Ékformán, vagy hold, vagy négy szegletre rendelje a sereget, avagy amint legszükségesebb. Ezek a hadak vezérinek tisztjei.

A vitézlő rendeké pedig: mindenekelőtte, hogy bűnökről keservesen Istennek vallást tegyenek, azoknak bűnök bocsánatját kérik a Jézus Krisztus nevében, mint az Izraeliták (Bír. 20.) Higyjenek az Istennek beszédének (2 Krón. 32,8.) Istent segítségül híván, erős szívvel harcolván (1 Krón. 13,14.), mindaddig harcoljanak, míg ellenségeket meggyőzik és elkergetik. A prédakapkodásért a rendet el ne hagyják (mint a magyar hadnak szokása s azonban ott vesznek), hanem mindaddig víjjanak, míg győzelemmel visszatérnek s úgy térjenek osztán a préda elosztására (1 Sám. 17,52.53.) Olvasd ide a győzedelmeskedő fegyverben letett Regulákat is. A hadnak szövétnekét, a Fejedelmet a csatába bé ne elegyítsék, el ne bocsássák; hogy valamiképen el ne vesszen és így a népnek szíve el ne olvadjon (2 Sám. 21,17.)

A harcnak végbemeneteli után ezek rendel vagy a győzelemre, avagy pedig a futásra, elszaladásra nézve.

A győzelem után külömb tisztjei vannak mind az előjáróknak, mind a vitézlő rendeknek, mind az Istenre, mind a rabságra esetekre, mind pedig magokra nézve. Az Istenre nézve: Istennek nagy hálaikat adjanak, hogy győzedelmet adott ellenségeken (Terem. 1420. 1 Sám. 7,11. Szám. 1,31,28–50.) Hogy megismerjék mindenek, hogy erős a mi Istenünk a Jehova (1 Kir. 20,28–30.)

A hadnak vezérei a győzedelemnek dicsőségét Istennek tulajdonítsák, nem úgy mint ama Nebukadnezár, ki az ő bálványinak adá (Hab. 1.11.)

A rabságra estekre nézve, hogy azokat kezekben meg ne öljék, kik a harcon életben megmaradtak. (2 Sám. 2,25–28.) Kedvezének az Izraeliták a Benjáminitáknak, kik a harcon eleveenségben megmaradtak, (Bír. 21.) hanemha Isten akarja őket megöletni, mint a Kananaeusokat (Józs. 6,20. 1 Sám. 15,3.) Az asszonyi-állatokat és leányokat szüzességekben megtartsák meg ne szeplősítsék (Szám. 1.31,17.18.) A foglyok rabság alá rekesztessenek, vagy adófizetők kéttéssenek (Deut. 20,10.), avagy, ha megsaccolnak, fejek váltságát megadván, szabadon elbocsáttatassanak, elégséges eledelt nékik adván. (2 Krón. 28,8.9.)

A győzedelmeskedő vitézlő rendnek is tisztí ez: 1. Hogy ha közönséges jóra illendőt vagy hasznost látnak a nyereségben, azt megtartsák. (Deut. 20,19.20.)

2. A prédát az igazságnak mértéke szerént osszák. Elsőiben is pedig az Istennek szenteltetett, az Ecclesiákra nézőket kiadják, sáfárolják. Azoknak is hasonlóképen részt tegyenek, akik oltalomnak, vagy őrizetnek okáért a harcra elmaradtak, jelen nem lehettek (Terem. 14, 24.; Szám. 31, 26.; 1 Sám. 30, 23.)

3. A győzedelem után ide s tova lovagolni s jární nem mindenkor bátorságos, s mind a két fülre bátorságosan alunni, vigyázatlanzkodni, nem tanácsos. Félni kell és tartani, hogy a meggyőzöttetett ellenség újabb viadalhoz készülvén, sereget ne gyűjtsön és így váratlan reájuk ne üssön, rohanjon. Szükség hát ellenek vigyázni, strázsát állatni, magokat megerősíteni és az alattavalókra nagy szorgalmatossággal vigyázni (1 Kir. 20,22.)

Ha pedig Isten igaz ítéletiből a győzedelmet adja az ellenségnek s az ő népét megfutamtatja, a hadnak előljáróinak kötelező tisztékben áll, hogy minden jó eszközöket felkeressenek, találjanak, mely úton-módon az eloszlott hadat ujabban összegyűjtsék, szíveket bátorítsák, ne olvadjon és ne lágyuljon meg szívek annyira, hogy kezekről letegyék, rajta feladjanak, hanem magok megalázásával Istent megkeressék, lelkeket előtte kitöltsék, nétalán másszor az ő részekről áll s nékik adja a győzedelmet. Így cselekvének az Izraeliták (Bír. 20.)

A helytelen és nem igaz hadakozás pedig az, amely indíttatik és kezdetetik olyan személyektől, akikhez nem illenek és akiknek nem igaz, hanem hamis igyek vagyon a viadalnak elkezdésére, amelynek mind végei és módjai hamisak és az igaz hadakozásnak végeivel ellenkeznek.

Felette igen-igen meg kell óvni magát embernek ettől, úgy mint kinek Authoritása nincsen ehhez, azonban a nemzetségek polgári társaságnak

is romlására, pusztulására szolgálnak az ilyenek. Világosan tanítja ezt a Jeroboámnak boldogtalan hadakozása az Asa király ellen, amely viadalban elveszének az Izraeliták közül ötszázezer válogatott férfiak (2 Krón. 13,17.) A Jósiásé a faraó Nékó ellen (2 Krón. 35,22.)

Eddig a Tracta a Hadakozásnak Okáról, Módjáról, Végeiről.

II. HASZNA

Oktatással összekötött Intés, Serkentés. Serkenjetekek és ébredjetekek fel, avagy csak utoljára, egészen vitézlő rendek! Esmérd meg magad régtől fogván sok károkat vallott Magyar Haza, aki most a keserűségnek és a szívedet fojtogató bánatnak szélvész tengerén bánkódva hánkódo! Megemésztő és elepesztő bánátid im minden nap halom módjára ugyan reád tódulnak, a nyavalyáknak egyik mélysége más mélységet kiált rajtad, melyben ha jó Istened meg nem szán, imé valóban sülyedezel, félő, hogy egészen belé ne merülj. Ha édes Megváltód kézen nem ragad hamar s csendes partra nem vezet, földig lenyomattatol s a pokolig alá vettetel. Serkenj fel! Serkenj fel, avagy csak utoljára! Ha más kárán eddig fel nem ébredtél, a magatok siralmas sorsán, akit rajtatok mindennap keservesen megtapasztaltok, eszméljetekek meg timagatokat. Azt a kőfált, azt a gátot, amely eddig megtartóztatta a ti Isteneteknek tihozzátok való jóvoltát, közületek kigyomlálván vessétek ki. Micsoda az? Megtanít erre az Istennek lelke Ésaíasnál: (cap. 59,1.2.) *Imé az Úrnak keze nem rövidül meg, hogy meg nem szabadíthatna és meg nem siketültek az ő fülei, hogy meg nem hallgathatna. De a ti hamisságtok töttek külömbséget tiköztetek és a ti Istenetek között és a ti bűneitek miatt rejtezett el az ő orcája tielőttetek, hogy meg nem hallgathatna, mert a ti kezeitek rakvák vérrel, hamissággal, istentelenséggel.* – Ez az a rekesz, ez a gát, aki megrövidíti, Istennek füleit siketekké téski, hogy meg ne hallgasson nyomoruságinkban és az alól fel ne szabadítson. Ez ellen az akadályoztató méreg ellen adja az orvosságot K. János is a vitézlő rendeknek, ha akarják, hogy lelkekeknek idvességét megnyerhessék, igaz poenitentiatartás által Istenhez térhessenek, tehát felebarátjoknak megrontásától, csalárdsággal való megkárosításától oltalmazza magokat: külső dolgokban is eképen boldogittatnak. Igy vevé későn, el utoljára őmagát eszébe a fogságból hazajött zsidó nép, aki is erős átok alatt kötelezé magát az Istennek szíve szerént való keresésére: (Nehem. 10,29.) *Ragaszkodnának az ő atyjokfiaival, a főemberekekkel az Isten törvényének*

megpecsételt könyvéhez és eljövenek nagy átkozódással és esküvéssel, hogy járnának az Isten törvényében, mely kiadatott Mózesnek, az Isten szolgájának keze által és megőriznék az Úrnak minden parancsolatit.

Szánjátok a magyar Hazában az Istennek dicsőségét, mely a porban hever. Szánjad a lelki s testi szabadságotól való megfosztattatásodat, számkivetésre, bujdosásra, éhelhalásra juttattatásodat; szitokkal-átokkal hogy észed kenyeredet. Vessétek ki, óh vessétek ki közületek a sok idegen isteneket, mely a sok eláradott gonoszság! A sok szegényeknek nyúzóját, kóborlóját, saccoltatóját, hamis istentelen patvarkodással, vádolással sokaknak megnyomorítóját: szitkozódóknak, átkozódóknak, káromkodóknak mételyes seregétől szakasszátok el timagatokat. Igyen meg se gondoljátok, hogy ezek által előmehesetek dolgotokban, sőt minden jó szerencséteknek ezek meggátolói, ezek tésznek Isten s tikóztetek különbséget, szakadást, hogy seregetekkel ki nem mégyen harcolni ellenségtek ellen.

Mely igen örültök az Igaz magyaros magyari Titulusnak! Feleljetek is hát meg e szép fényes Névnek.

A MAGYAROS MAGYARI névnek magyarázatja, értelme ez: (1) Hogy az Isten dicsőségéért övedzette fel szablyáját, vetette a kardra a kezét, nem a maga zabolátlan indulatjának, felelősségre vágyódásának, prédálásnak, maga javának öregbitéséért, végbeviteléért. (2) Hogy az Országot, a szegénységet nem rabolja, dúlja, saccoltatja, hanem a szegény Haza elvesztett lelki-testi szabadságát mindkét kézzel helyre állatja. (3) Hogy az ellenséggel nem praktikál, véle nem hunyorgat, a gonoszban soha is véle meg nem egyez, hanem mindvégig harcol, vagy dicséretesen meghal, vagy győzedelmesen nyér. Ugyanis *praestat in bello mori ut Leonem, quam vivere sicut Asinum*. Ilyenek valának hajdan az igaz Magyaros Magyarok: Mátyás király, Hunyadi János, Kenessi Pál, II. Rákóczi György, Zrínyi Miklós, akiknek dicsőséges emlékezetek, amíg a magyar nép fennáll, örökké megmarad.

Ha ki Magyaros Magyaroknak mered mondani temagadat, ezeknek a nyomdokokat kellene követned! Azoknak csak hírek hallásától is megfélemlert az ellenség, szíve elolvadott, étel közben a kés kezéből kiesett, de most mely távol estünk ezektől, tanítson meg a mindennapi szemmel látott s tapasztalt dolog, keserves példa. Lássák meg ma sokan a mi Magyarink közül az ellenséget (mely ugyan példabeszédre vált) muskatélját, ne félj attól, hogy vele összevágjon, hanem szalad, fut előtte; amennyin vannak, annyifelé futnak.

Serkenti-e a TUDOMÁNY mindenek felett elsőben az előljárókat, a Hadnak Vezérit, Fejedelmét, Generálját, Kapitányit, Tizedesit, etc. minthogy ezeket

állatta Isten a nép között strázsáknak, a népnek Fejeinek, őrállóinak, az őreájok bizattatott tisztokban serények, vigyázók legyenek. A vitézlő nép közt lapangó bűnöket teljes erejéből ne hagyják köztük uralkodni. Ne kedvezzenek a cégéres nyilvánvaló tolvajoknak, paráznáknak, gyilkosoknak saccoltatóknak, káromkodóknak, a vitézlő rendek bűnöket meg ne egyék, vélek a gonoszban ne részesüljenek és így büntetésekben is, hanem egy összefont és kötött szívvel-lélekkel, az Istennek városát, táborát, hadát a gonosztól megtisztítsák, mint Dávid (Zsolt. 101). Ne fogjon meg senkit is tisztinek elkövetésében e goromba mondás: *De ha mind megöljük a gonosztévőket, elpusztul úgy a mi táborunk, megkevesbedik hadunk és így mirevalók leszünk annak utánna.* Inkább menj Gedeonnal, kevés istenfélőkkel harcolni s nyerjed, hogy sem sok latrokkal és így veszed. Elhitted-é magaddal, hogy nem lakozhatik az Isten a gonoszoknak társaságok közt, nem állhat meg a gonosz öelotte (Zsolt. 5.), úgy hited el azt is temagaddal. E világon valamennyi istenteleneknek, latroknak serege vagyon és ha az mind veled volna is, nem boldogíttatnál azokkal, sőt inkább igen megalázódnál, mert az Úrnak szemei forognak mind e széles földön (2 Krón. 16,9.) Tízszázezer szerecsennel jó fel Zérah Asa ellen, de minde sűrű sokasággal elvesze (2 Krón. 14,12.13.), hasonlóképen Szanihérib Ezekias ellen s megszégyenüle. (Ésaiás 37,38.)

Mondassz: De megszűntek ma a csudák, nem hadakozik úgy ma az Isten, mint a régi időkben.

Felelet: Ugyanazon Isten vagyon ma is, nem más. Szintén úgy gyűlöli az Isten a vétket ma, mint akkor, szintén úgy szól az Isten ma nekünk a Szentírásban, mint azoknak. Ma is szintén úgy megverhet, szégyeníthet kevés által sokakat, mint azelőtt. A mi időnkben esett dologról elfeledkeztél-e a *Szalontai harcról*, melyben az Isten rendkívül csaknem cselekvék, amidőn az oktalan állatoknak nagy teli torokkal való kiáltásokkal rémíté meg az ellenséget. A *Lippai szorosnál* való harcban így dicsőíté Isten meg magát a kevés erő által. Mit mondjak a *Kenyérmezei csatáról és harcról*; nem különben lön-é itt is a dolog, mert az ellenség, amidőn teljességgel bé akarná nyelni az Istennek népét, Isten felindítván *Kenessi Pált*, kevesed magával a számtalan pogányságot elszéleszté, levágá.

Az előljáróknak tisztí, hogy az ő alattavalóknak legyenek jó példaadók, nem botránkozásnak kövei; mert amikor látja az alattavaló nép, hogy az ő előttejárója, feje vagy parázna, vagy ragadozó, prédáló, részeges, igen szokta abban követni a köznép is az ő előttejáróját. Innét származott ama példabeszéd: *Regis exemplum totius componitur orbis.* Ezek legyenek hát jó világoskodó fáklyák,

szövétnekek. Amit másokban nem szeretnek, magokból mindenekelőtte szaggassák és gyomlálják ki. Így felelnek meg híven tiszteknek. Kövessétek ezaránt a jó orvosokat, akik azt cselekszik a beteges testtel, hogy el ne vesszen egészen; amely résztől elveszne, azt jóidején elmetszik, hogy így a test épségben megmaradhasson: Úgy ők is azt a mētelyt, azt a rühet, melytől az egész nyáj megvész, válasszák el attól, szakasszák el közülök, vagy Disciplinazás által megrögzött vétkeiből kitérítsek.

II. A vitézlő közrendet is inti a TUDOMÁNY erre, hogy ha boldog szerencsés előmeneteleket dolgoknak látni akarják, vegyék bé az Isten beszédét, melyet Isten K. János által kiadott; ma én általam is tinéktek kiáltat: *Senkit meg ne rontsatok; palvarkodással, csalárdsággal mást meg ne nyomorítsatok; az Istent bosszantó, büntetésekre siettető vétkeket, átkokat, szitkokat hagyjátok el; a paráznaság, gyilkosság ilyen se is hallattassék köztetek. Ha zsoldotokat megadják, azzal megeledejtetek istenesen. (Elég zsold, ha egyéb nem volna is ilyen igyes-bajos rendkívül való állapotban, a Quártély-adás akárminémű légyen is az!) Isten dicsőségéért harcolsz azt mondog? Ha igazán ezt tetted fel magadban, el kell hát szenvedned a nyomorúságokat, amelyek ezt követik. Elégedjél meg azzal, amit a szegénység tápláltatásodra kiszolgált, ereje felett ne irgalmatlankodjál rajta, ne tedd éhel-halóvá. Ha egyszer tőle mind elvész, azután mivel gazdálkodjék s mivel éljen? Mert, ha eddig e Regulát elkövetted volna, nem hallanál ennyi átkot, szitkot reád. Ki tudja, talán meg is árt a soka?! Meghallja az Isten a sok szegénynek kiáltását s kiszabadítja a te kezedből s téged pedig elveszt (Zsolt. 34,7.) *Imé a szegény kiáltott és az Úr meghallgatta és minden ő háborúságiból megszabadította őt.**

Gondold meg vitézlő rend, aki a kegyetlenségben menten-mégy elől, vége léssen annak és mikor megszűnöl a prédálástól, tolvajlástól, te is elpredáltától, tolvajoltatol (Ésaiás 33,1.) Aminémű mértékkel fizetsz másnak, azonnal fizetnek tenéked is; ha gonoszsággal, úgy tenéked is. (Máté 7,2.) Ez ilyen gonosz cselekedeted vonzza ki szablyádnak élit, ez tészen földönfutóvá, gyalázatos szaladóvá. De, ami legnagyobb, lelkedet is ez ejti örök fogságra, veszedelemre. Mennyi sok fegyverzörgések, puskaropogások, törzsúrások közt forgasz, úgyhogy (emberi mód szerint szólván) közelebb senki sincs halálhoz, mint a vitézlő rend. Ez többire mindenkor a halál révén jár, amelybe, mikor ingyen sem vélnéd, belé esel, így tanít erre mindennapi példád. Ha akkor Istenedhez igazán megtért szívvel nem vagy, hanem megszokott régi gonoszságodnak rühében, mētelyében heversz s úgy halsz meg, mi haszna, hogy kardodat oldaladra kötötted fel Isten dicsősége mellett? Mert ez a

puszta szó csak nem idvezit, hanem csak pokol helyed, mert amiben találtatol, abban ítéltetel. *A fa, amely oldalára ledűl, ugyanazon találtatik* (Préd. 11,3.) Ha paráznaságban, tolvajlásban, gyilkosságban, úgy ítéltetel, mint parázna, mint gyilkos, tolvaj. Nem szabadulhatsz meg annak az igaz bírónak kezétől úgy, mint itt kapitányodnak, hadnagyodnak ítéletétől barátságért, atyafiúságért. Ha egyszer ott elveszted pörödet, örökké perveszített lészesz; nem apellálhatsz ott egyik fórumról másikra, mert csak azt hallod: *Adj számot a te sáfárságodról, mert ezután többé nem lehetsz sáfár* (Luk. 16,2) – Mit felelsz akkor? Megnémsz s ezután ezt mondják: *E haszontalan szolgát vessétek a külső sötétségre, ott léssen sírás-rívás és fogaknak csikorgatása* (Máté 25,30.) Vajha az ember csak meghalna és fel nem támadna! Könnyebben volna dolga, de fel kell támadni. (Dán. 12,2.) *És sokan azok közül, akik alusznak a földnek porában, felszerkennek az örök életre, némelyek pedig gyalázatra és az örökkévaló utálatosságra.* Óh emberek, emberek! miért nem félték az örökkévaló kintőt! Lám a testi rabságot, sanyarúságot, aki tudja minémű kínos az, la mely igen elkerüli, mely csak ma vagy holnap tart, de amaz örökkévaló *kinek férgé és tüze meg nem aluszik* (Márk 9,44.)

Ne kezd hát addig a harchoz, viadalhoz, míg a hitre szert nem téssz; igaz hitből menj a csatára, ütközetre, mint az Istennek szentei (Zsid. 11,37.) Igaz poenitentiátartás által, Istenhez való igaz megértéssel indulj; mert mely csatát, viadalt, bűneidből való igaz ki nem fejtőzéssel és Istenedhez meg nem téréssel kezdessz el, nem végezheted el boldogul, mint a tractában bőséggel megmutattam.

Te pedig igazságra vezérlő *Kalauz*, igazságnak fényeskedő napja *Úr Jézus Krisztus*, aki a zajos tengeri habok közt hanykódó kicsiny bárkácskádnak igazgató kormányos Mestere vagy, ébredj fel már végezetre a te álmodból, dorgáld meg a szeleket, akik a te választottidnak hajócskáját ottan-ottan érdeklik, vesztegetik, fektesd le a kevélyen hanykódó habokat, zabolázd meg az üldözőknek vérhüdt szándékjokat, forgassad ügyedet, mert az ügy tiéd. Imé teéretted mindennap megölettetünk és olyak vagyunk, kik már a mérszárszékre rendeltetünk. Ne végyen terajtd hatalmat az ember! Emlékezzél meg a káromkodásról, amellyel Tégedet mindennap illet a bolond. Nyújtsd ki kebeledből karodat a mi segedelmünkre! Adjad ha siralommal vetettük a magot a földbe, örömmel arassuk nemsokára! Ne távozzál el ennyire a mi Táborunktól; szenteld meg a vitézlő népet egészen; adjad a te félelmedet szívekbe; hogy amint nyelvel, úgy valósággal is Jehovah hadának esmértesenek lenni. Ámen! Ámen!